

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

τ ο υ Α Ι Μ Ι Λ Ι Ο Υ Ζ Α Χ Α Ρ Ε Α

Τὸ πρόβλημα τῆς ἐσωτερικῆς συσσώρευσης, ἰδιαίτερα στὶς σημερινές συνθήκες, εἶναι καὶ τεράστιο καὶ πολύπλοκο. Ἡ ἐργασία αὐτὴ φυσικὰ δὲν ἀποβλέπει νὰ ἐξαντλήσει τὸ θέ-

μα. Ἀποτελεῖ μιὰ πρώτη τοποθέτηση, ἀποβλέποντας σὲ συνέχεια νὰ διευρύνει τὸν κύκλο τῶν συζητήσεων γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα.

Α'. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΟΣ

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι χώρα ποὺ βρίσκεται στὸ λεγόμενο «μεσαῖο στάδιο» ἀνάπτυξης. Τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς τέτοιας κατηγορίας κρατῶν σ' ὀρισμένες πλευρές, ἐφάπτονται μὲ ἐκεῖνα τῶν ἀνεπτυγμένων. Τὰ θεμελιώδη ὅμως προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν, στὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς τους διάρθρωσης ταυτίζονται μὲ τὰ προβλήματα τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν. Στὴν κατηγορία αὐτή, μαζί μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἀνήκουν καὶ ἄλλες χώρες ὅπως ἡ Ἀργεντινὴ, ἡ Οὐρουγουάη, ἡ Βενεζουέλα, ἡ Ἰταλία ὅσον ἀφορᾷ τὸν Νότο, τὸ Μεξικὸ κλπ.

Στὴ σημερινὴ ἱστορικὴ περίοδο τὸ αἶτημα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ἀποτελεῖ καθολικὴ ἐπίδιωξη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὅρισμένοι οἰκονομολόγοι, μεταφέροντας τὴν συζήτηση σὲ καθαρὰ τεχνικὴ βάση, ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀρκετὲς γνώσεις γιὰ τὸ πῶς θὰ κατανεμηθοῦν ὀρθολογιστικὰ οἱ ἐπενδύσεις στὶς ὑπαναπτύκτες χώρες, τί εἶδους τεχνικὴ θὰ ἐφαρμοσθεῖ καὶ τὸ πῶς θὰ ἀρθοῦν οἱ διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν κλπ.

Ἐμεῖς ὅμως γνωρίζουμε ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ἀπὸ καθαρὰ ἱστορικὴ ἄποψη, πάντοτε συνοδεύεται ἀπὸ ἓναν μακροπρόθεσμο κοινωνικὸ, οἰκονομικὸ καὶ πολιτικὸ μετασχηματισμὸ τόσο τοῦ τρόπου κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς κατανάλωσης, ὅσο καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ τρόπου παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν. Δὲν εἶναι ἐπίσης ἄγνωστο ὅτι ἡ οἰκο-

νομικὴ ἀνάπτυξη ἀνέκαθεν στὸ παρελθὸν καὶ στὸ παρὸν γίνεται αἶτημα τῶν κοινωνικῶν τάξεων ποὺ ἀποβλέπουν σὲ μιὰ ἀνώτερη οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ὀργάνωση τοῦ ἀνθρώπινου βίου, καὶ πάντοτε βρίσκουν ἀντιμέτωπους τὶς δμάδες τῆς κοινωνικῆς συντήρησης, ποὺ ἀποβλέπουν στὴν διατήρηση τοῦ status quo.

Ὅταν ἀναφερόμαστε στὸν ὄρο οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, πρέπει περίπου νὰ ἐννοοῦμε τὴν αὐξηση τοῦ κατὰ κεφαλὴν προϊόντος ὑλικῶν ἀγαθῶν πάνω ἀπὸ τὸ κανονικὸ. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μακροχρόνια, ἡ δυνατότητα μεγαλύτερης πραγματικῆς κατανάλωσης κατὰ κάτοικο σὲ μιὰ χώρα, αὐξάνει σταθερά. Ὑπάρχουν φυσικὰ πολλοὶ ὀρισμοὶ γιὰ τὸν ὄρο «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη», ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ γίνει ἀνάλυση.

Στὴν περίπτωση αὐτή, ὑπεισέρχεται ὁ παράγοντας τῆς μεθόδου μὲ τὴν ὁποία ὑπολογίζεται τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα. Ἡ σωστὴ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, δὲν ἐπιτρέπει τὸν ὑπολογισμό στὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα τῶν ὑπηρεσιῶν ποὺ δὲν συνδέονται μὲ τὴν παραγωγή καὶ μεταφορὰ ἀγαθῶν. Στὴν Ἑλλάδα, ἀντίθετα, ἓνα σημαντικὸ τμῆμα τῶν εἰσοδημάτων τῆς λεγόμενης ἐντελῶς ἀντιεπιστημονικὰ «τριτογενούς» παραγωγῆς ὑπολογίζεται ταυτόχρονα καὶ στὸν τομέα τῆς πρωτογενούς καὶ δευτερογενούς παραγωγῆς. (Βλέπε Ἡ. Ἡλιοῦ: «Ἡ Ἐθνικὴ καὶ Δημοσίαι Οἰκονομία τὸ 1960»).

Γιὰ ν' αὐξηθεῖ τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα σὲ μιὰ χώρα, ἰδιαίτερα ὅταν αὐτὴ ἀντιμετωπίζει τὸ

πρόβλημα της καθυστέρησης και την ανάγκη για γοργή «οικονομική απογείωση» (take-off), είναι απαραίτητη η εφαρμογή των νέων τεχνολογικών επιτεύξεων και η πραγματοποίηση καθαρής επένδυσης με παραγωγική κατεύθυνση. Όταν λέμε «καθαρή επένδυση» εννοούμε το χρηματικό κεφάλαιο που πηγαίνει για αγορά νεοπαραχθέντος κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και για αγορά εργατικής δύναμης, μείον το ποσό που απαιτήθηκε για την ανανέωση του εξοπλισμού, ή την χρησιμοποίηση των αποθεμάτων. Το μέγεθος όμως των επενδύσεων εξαρτάται από την συνολική συσσώρευση του κεφαλαίου, από το οικονομικό πλεόνασμα που δημιουργείται μέσα στη χώρα. Η δέ πορεία της οικονομικής ανάπτυξης εξαρτάται κατευθείαν τόσο από το μέγεθος όσο και από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται το οικονομικό πλεόνασμα.

Όπως αναφέρεται στην παγκόσμια οικονομική επισκόπηση των Ήνωμένων Έθνων, για τις υπανάπτυκτες χώρες, «...από την εργασία, τους φυσικούς πόρους και το κεφάλαιο, που ο συνδυασμός τους καθορίζει την παραγωγική ικανότητα, το απόθεμα του κεφαλαίου έχει την μεγαλύτερη ζήτηση... Το αίτημα για την άνοδο του επιπέδου ζωής σ' αυτές τις υπανάπτυκτες χώρες, κατά συνέπεια και σ' ένα μεγάλο βαθμό βρίσκει την λύση του μέσα στο πρόβλημα της «συσσώρευσης του κεφαλαίου».

Σύμφωνα με την μαρξιστική αντίληψη, το οικονομικό πλεόνασμα αποτελείται από την διαφορά μεταξύ της συνολικής καθαρής παραγωγής και του πραγματικού εισοδήματος της εργατικής δύναμης, περιλαμβάνει την κατανάλωση της καπιταλιστικής τάξης, τα διοικητικά κυβερνητικά έξοδα, στρατιωτικές δαπάνες κλπ.

Αναφερόμενοι όμως στο οικονομικό πλεόνασμα που συσσωρεύεται, μπορούμε να διακρίνουμε:

α) Το «πραγματικό» οικονομικό πλεόνασμα που παρουσιάζεται σαν μια διαφορά μεταξύ της τρέχουσας πραγματικής παραγωγής και της τρέχουσας πραγματικής κατανάλωσης, και

β) το «δυνητικό» οικονομικό πλεόνασμα που εκφράζεται και πάλι σαν μια διαφορά μεταξύ της παραγωγής που θα μπορούσε να επιτευχθεί σ' ένα συγκεκριμένο φυσικό και τεχνικό περιβάλλον με την χρησιμοποίηση των απασχολούμενων παραγωγικών πόρων, και εκείνου που θα μπορούσε να εκτιμηθεί σαν ουσιαστική κατανάλωση.

Και στην δεύτερη περίπτωση το «δυνητικό» οικονομικό πλεόνασμα δεν αναφέρεται κατά κυριολεξία στην έννοια της ποσότητας της παραγωγής σύμφωνα με την αντίληψη του Μάρξ. Δεν περιλαμβάνει π.χ. το τμήμα της κατανάλωσης των καπιταλιστών που είναι ουσιαστική, καθώς επίσης και τις αναγκαίες διοικητικές δαπάνες της Κυβέρνησης. Περιλαμβάνει όμως αυτό που δεν περιέχεται στην έννοια του οικονομικού πλεονάσματος ή της υπεραξίας, δηλαδή το τμήμα της παραγωγής

που χάνεται από την υποαπασχόληση και την λανθάνουσα απασχόληση των παραγωγικών πόρων.

Όσον αφορά το «πραγματικό» οικονομικό πλεόνασμα σύμφωνα με τη μέθοδο που προσδιορίστηκε, ουσιαστικά πρόκειται για την τρέχουσα αποταμίευση ή συσσώρευση που πραγματοποιείται μέσα στην κοινωνία. Ο υπολογισμός του πλεονάσματος αυτού (που πραγματοποιείται σ' όλες τις χώρες, ανεξάρτητα από μέγεθος και διάρθρωση) υπολογίζεται από τις στατιστικές υπηρεσίες.

Οι δυσκολίες που εμφανίζονται στην τεχνική και στην ακρίβεια των υπολογισμών εξαρτώνται από το επίπεδο των στατιστικών υπηρεσιών της συγκεκριμένης χώρας.

Το «δυνητικό» οικονομικό πλεόνασμα όπως είναι φανερό προϋποθέτει όπωσδήποτε μια διαφορετική οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, καθώς επίσης και διαρθρωτικές αλλαγές στο σύστημα.

Φυσικά ο ακριβής υπολογισμός του παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες, όταν γίνεται σε μια χώρα της οποίας κύριο χαρακτηριστικό είναι ο άνορθολογικός τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένη η παραγωγή.

Μέσα από την διάκριση του οικονομικού πλεονάσματος σε «πραγματικό» και «δυνητικό» εμφανίζεται ο παράγοντας που εκφράζει την πραγματική κατανάλωση. Ορισμένοι άστοι οικονομολόγοι δίνουν μιαν έντελώς υποκειμενική εξήγηση στην έννοια της πραγματικής κατανάλωσης, χωρίς να παίρνουν υπόψη την ιστορική εξέλιξη και τ' αντικειμενικά περιστατικά που υπάρχουν μέσα σε μια χώρα. Οι υποστηρικτές ιδίως της θεωρίας για την «οικονομία της ευημερίας» (Welfare Economics) αναφέρονται στην χρησιμότητα και την ικανοποίηση που δοκιμάζουν τα άτομα, για να προσδιορίσουν την πραγματική κατανάλωση. Με ποιά όμως κριτήριο, αν όχι καθαρά μηχανιστικό, είμαστε σε θέση να εκτιμήσουμε τις συνήθειες, τα γούστα και τις προτιμήσεις των ατόμων όταν τα παίρνουμε σαν δεδομένα και αμετακίνητα; Στο βαθμό που αλλάζουν οι κοινωνικοί θεσμοί αλλάζουν και οι απαιτήσεις και η αντίληψη του ατόμου και οι αλλαγές που πραγματοποιούνται στη φύση και στις αντιλήψεις του ατόμου αλλάζουν επίσης με την σειρά τους την κοινωνία. Το κριτήριο συνεπώς της χρησιμότητας ή της ικανοποίησης δεν μπορεί ν' αποτελέσει την βάση για την οργάνωση της οικονομικής ζωής, όπως ισχυρίζονται οι όπαδοι των Welfare Economics.

Σ' ένα του ωραίο απόσπασμα, αναφερόμενος ο Μάρξ στον Ίερεμία Μπένθαμ πάνω στο σχετικό θέμα, έγραφε: «Η αρχή της ωφελιμότητας δεν ήταν εφεύρεση του Μπένθαμ. Απλώς αναμάσησε χωρίς πνεύμα αυτά που είχαν πει με τόσο πνεύμα ο Έλβέτιος και άλλοι Γάλλοι του 18ου αιώνα. Αν λ.χ. θέλει να μάθει κανείς τί είναι ωφέλιμο για ένα σκύλο, δεν έχει παρά να έξιχνιάσει την φύση του σκύλου. Αυτή ή ίδια ή φύση δεν

μπορεί να συγκροτηθεί με βάση την αρχή της ωφελιμότητας. "Αν θελήσουμε αυτή την αρχή της ωφελιμότητας να την εφαρμόσουμε στον άνθρωπο, αν θελήσουμε να κρίνουμε σύμφωνα μ' αυτή την αρχή κάθε ανθρώπινη πράξη, κίνηση, σχέση κλπ., τότε πρέπει να έξιχνιάσουμε πρώτα την ανθρώπινη φύση γενικά, και έπειτα την ανθρώπινη φύση την τροποποιημένη ιστορικά σε κάθε ξεχωριστή εποχή. "Ο Μπένθαμ δεν πολυστεναχωριέται. Με την πιο άφελή στυγνότητα θεωρεί φυσιολογικό άνθρωπο το σύγχρονο φιλισταίο, ειδικά τον "Αγγλο φιλισταίο. "Ο,τι είναι ωφέλιμο σ' αυτόν τον παραξενιάρη φυσιολογικό άνθρωπο και στον κόσμο του είναι αυτό καθαυτό ωφέλιμο. Και με αυτόν τον κανόνα, κρίνει κατόπιν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον».

Αυτό που αναγνωρίζεται σαν ουσιαστική κατανάλωση, ιδιαίτερα σε μια υπανάπτυκτη χώρα δεν είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Σε μια χώρα, όπως η Ελλάδα, με χαμηλό επίπεδο ζωής στην μεγάλη πλειοψηφία του λαού, το λεγόμενο «καλάθι των αγαθών» δεν παρουσιάζει πολλές διαφορές. Η πραγματική, ουσιαστική κατανάλωση πρέπει να εκφράζεται «σε δρους θερμίδων, άλλων ειδών διατροφής, ποσότητα ρούχων, χρήση πετρελαίου κλπ.». Ακόμα και στις χώρες όπου το επίπεδο ζωής είναι ύψηλό, υπάρχει τρόπος προσδιορισμού ενός πραγματικού εισοδήματος που επιτρέπει μια αξιοπρεπή εμφάνιση του ατόμου στην κοινωνία.

Ένα έρώτημα που πηγάζει από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι το που πηγαινει το οικονομικό πλεόνασμα, μ' άλλα λόγια με τί τρόπο «καταναλώνεται» μέσα στην κοινωνία.

Οι δυτικοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι το βασικό εμπόδιο για την ανάπτυξη των

υπαναπτύκτων χωρών είναι η στενότης κεφαλαίου. Έμφανίζεται και εδώ ένας άλλος «φαύλος κύκλος» της υπανάπτυξης. Η στενότητα του κεφαλαίου δεν επιτρέπει ύψηλο ποσοστό συσσώρευσης, που με την σειρά της εμποδίζει την πραγματοποίηση περισσοτέρων επενδύσεων που θ' αύξησουν την παραγωγικότητα, άρα υπάρχει στενότης κεφαλαίου κλπ.

Αυτό όμως που λείπει από τις υπανάπτυκτες χώρες είναι το «πραγματικό» οικονομικό πλεόνασμα που επενδύεται για την άνοδο της παραγωγικότητας. Και λείπει γιατί οι χώρες αυτές, μεταξύ των οποίων η Ελλάδα αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση, βρίσκονται υποταγμένες στα ξένα μονοπωλιακά και oligοπωλιακά συγκροτήματα που χρησιμοποιούν τις χώρες αυτές σαν πηγές πρώτων υλών και για έξαγωγή τροφίμων. Το πλεόνασμα που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί για σημαντικό ποσό επενδύσεων (το «δυνητικό» οικονομικό πλεόνασμα) είναι αρκετά μεγάλο σ' όλες τις υπανάπτυκτες χώρες. Είναι συγκριτικά μεγάλο σε σχέση με το έθνικό τους εισόδημα, με τρόπο ώστε να επιτρέπει σοβαρή αύξηση του όγκου της παραγωγής και κατά συνέπεια και του δείκτη της οικονομικής ανάπτυξης. Στην Ελλάδα, όπως θα προσπαθήσουμε ν' αποδείξουμε τόσο το «πραγματικό» όσο και το «δυνητικό» οικονομικό πλεόνασμα βρίσκονται σε τέτοιο επίπεδο, ώστε μπορεί να επιτρέψουν μαζί με την ενίσχυση άλλων παραγόντων μια γοργή ανάπτυξη της παραγωγής που θα συνοδεύεται με ουσιαστική βελτίωση των δρων ζωής του λαού μας. Η αίτια για την οικονομική καθυστέρηση οφείλεται στον τρόπο που χρησιμοποιείται το οικονομικό πλεόνασμα, εξ αίτιας της εξάρτησης της χώρας μας από το ξένο κεφάλαιο.

Β'. ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Το έθνικό εισόδημα και η κατανομή του

Τα τελευταία δέκα χρόνια το έθνικό εισόδημα παρουσίαζε αύξηση 6% περίπου τον χρόνο. Το μεγαλύτερο ποσοστό από την αύξηση αυτή χρηματοδοτήθηκε, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, από τον όγκο των έγχωριων αποταμιεύσεων. Από μια αναφορά ειδικών προς τον Γεν. Γραμ. του ΟΗΕ πάνω στην μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης, αναφέρεται ότι: «Βρήκαμε αρκετή δυσκολία για να ερμηνεύσουμε τον δρο υπανάπτυκτες χώρες. Τον χρησιμοποιούμε έννοώντας χώρες, στις οποίες το πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα είναι χαμηλό σε σύγκριση με το αντίστοιχο των Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλίας, Δ. Ευρώπης. Με την έννοια αυτή ένα έπαρκές συνώνυμο θα ήταν "φτωχές" χώρες». Φυσικά το κριτήριο του κατά κεφαλήν εισοδήματος δεν είναι και το μόνο προσδιοριστικό χαρακτηριστικό της υπανάπτυξης. Μιλώντας όμως γενικά, «φτωχή» χώρα είναι εκείνη στην ό-

ποία το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι κάτι λιγότερο από 500 δολάρια τον χρόνο ή περίπου το 1/4 του κατά κεφαλήν εισοδήματος των Η.Π.Α.

Στην χώρα μας, η κατανομή του εθνικού εισοδήματος παρουσιάζει την παρακάτω εικόνα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Διανομή του εισοδήματος κατά εισοδηματικές τάξεις

% Πληθυσμού	% Συνολικού εισοδήματος	Κατά κεφαλήν εισόδημα σε \$
55	30	210
40	48	462
5	22	1.665

Πηγές :

1) Στοιχεία οικογενειακών προϋπολογισμών της ΕΣΥΕ.

2) Έθνικών λογαριασμών Έλλάδος 1958 - 1961 του Υπουργείου Συντονισμού.

3) 'Αποτελέσματα απογραφής πληθυσμού κατοικιών, 'Αθήναι 1962, ΕΣΥΕ.

'Από τόν πίνακα προκύπτουν τὰ ἐξῆς: Πρῶτον, ὅτι τὰ 55% τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ζοῦν κάτω ἀπό τὸ ἐλάχιστον ὄριο πού ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν συντήρησή τους. Δεύτερον, τὸ 40% τείνει νὰ πλησιάσει τὸ ἐλάχιστο αὐτὸ ὄριο. Τρίτον, τὸ 5% τοῦ πληθυσμοῦ νέμεται τὸ 22% τοῦ ἑθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος του, παρατηροῦμε ὅτι πλησιάζει πρὸς τὰ ἀνώτερα τῶν προηγμένων χωρῶν. Τὸ εἰσόδημα αὐτὸ δημιουργεῖ εὐκαιρίες γιὰ πολυτελὴ κατανάλωση καὶ ἀντιπαραγωγικὴς δαπάνες.

'Ορισμένες εἰσοδηματικὲς τάξεις μαζί με τὴν προσθήκη τοῦ παράγοντα ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση, ἀποτελοῦν τὶς πηγὲς τῆς συσσώρευσης πού πραγματοποιεῖται στὴν 'Ελλάδα. 'Η ἔρευνα πού θὰ ἐπιχειρήσουμε ἀποβλέπει νὰ ἐρευνήσει τὸ μέγεθος τοῦ ποσοστοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης πού μπορεῖ νὰ βασιστεῖ σὲ ἐσωτερικοὺς πόρους. 'Ο πιὸ σοβαρὸς παράγοντας πού καθορίζει τὸν δείκτη τῆς οἰ-

κονομικῆς ἀνάπτυξης εἶναι τὸ ὕψος τῶν ἐπενδύσεων σταθεροῦ κεφαλαίου πάνω στὸ ἀκαθάριστο ἔθνικὸ προϊόν. Φυσικὰ δὲν ἀποτελοῦν καὶ τὸν μόνον ἀποφασιστικὸν παράγοντα. 'Επειδὴ ἡ σχέση κεφαλαίου - προϊόντος (Capital - Output ratio) διαφέρει ἀπὸ κλάδο σὲ κλάδο, τὸ ὕψος τοῦ ρυθμοῦ μετὰ τὸν ἠποῖον αὐξάνεται τὸ ἔθνικὸν προϊόν ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων στοὺς ξεχωριστοὺς κλάδους τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων. Οἱ διακυμάνσεις τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς στὴν 'Ελλάδα ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικὰ τὸ ὕψος τοῦ ἑθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ 1953, σὲ τιμὲς συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς, ἡ ἐγχώρια ἀποταμίευση ἀποτελοῦσε τὸ 13,4% τοῦ ἀκαθάριστου ἑθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ 1954 τὸ 10,4%, τὸ 1962 ἔφθασε τὸ 20,4%.

2. 'Ιδιωτικὴ ἀποταμίευση

Μιὰ εἰκόνα τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσης ἐμφανίζεται μετὰ τὸν παρακάτω πίνακα:

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι

Διαθέσιμο εἰσόδημα, ἀποταμίευση καὶ ἐξαγωγές

ἑκατομμύρια δρχ. σὲ τρέχουσες τιμές

	Διαθέσιμο ¹ εἰσόδημα	'Ιδιωτικὴ ¹ κατανάλωση	'Ιδιωτικὴ ¹ ἀποταμίευση	% ἀπὸ τὸν I δείκτη ἀποταμίευσης	'Εξαγωγές ²
1951	29.705	28.552	1153	3,9	1524
1952	31.433	30.493	940	3,0	1798
1953	42.748	39.711	3037	7,1	3396
1954	49.173	47.239	1934	3,9	4556
1955	55.913	51.480	4433	7,9	5484
1956	65.534	59.927	5607	8,5	5698
1957	70.367	63.864	6503	9,2	6588
1958	73.375	66.955	6420	8,6	6953
1959	76.106	67.801	8305	10,9	6127
1960	80.251	72.946	7305	9,1	6096 ³
1961	91.106	80.593	10508	11,4	6700 ³
1962	96.554	85.541	12013	12,4	7503 ³

1. 'Υπουργεῖον Συντονισμοῦ, 'Εθνικοὶ Λογαριασμοί. (Δὲν ὑπολογίζεται τὸ εἰσόδημα ἀπὸ ἰδιοκτησία).

2. Πηγή: 'Εξαγωγές (FOB) Statistical Yearbook of Greece 1959-1960.

3. Μηνιαῖον Στατιστικὸν Δελτίον (Ε.Σ.Υ.Ε.).

'Απὸ τὰ στοιχεῖα προκύπτει ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ ἐγχώρια ἀποταμίευση αὐξήθηκε μετὰ μιὰ σχετικὴ ταχύτητα ἀπὸ τὸ 1953. Σὲ μιὰ ὑπανάπτυκτη χώρα, ἡ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση φαίνεται νὰ εἶναι συνάρτηση τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, τοῦ διαθέσιμου εἰσοδήματος καὶ τῶν ἐξαγωγῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος, ἀπὸ τὰ στοιχεῖα προκύπτει, ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἀνισότητά μετὰ τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν τάξεων. Ὁ παράγοντας πού παρουσιάζει ἰδιαίτερη σημασία, εἶναι ὅτι τὸ ὕψος τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσης δὲν ἐξαρτᾶται σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὶς

ἐξαγωγές. Οἱ ἐξαγωγές, δὲν ξεπερνοῦν τὸ 10% τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου προϊόντος. Ἀπὸ δὲ τὸ 1957, δὲν παρουσιάζουν σοβαρὲς ἀνυψωτικὲς τάσεις, ἐνῶ ἡ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση παρουσιάζει γοργὴ ἄνοδο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ ἀγορὰ ἀποτελεῖ τὴν κύρια πηγὴ τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσης, στὴν 'Ελλάδα.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐγχώριας ἀποταμίευσης προέρχεται ἀπὸ ἰδιῶτες καὶ ἐπιχειρηματίες. Ἰδιαίτερα ἡ προσωπικὴ ἀποταμίευση πάνω στὴν ἀκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση, παρουσίασε σημαντικὴ ἄνοδο ἀπὸ

τὸ 1950 - 1961 (Τὸ 1950 - 52 ἀποτελοῦσε τὸ 34%, τὸ 1961, 63,1%).

Πρὶν ἀπὸ τὸ 1954, καὶ ἀπὸ τὴν λήξη τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἡ χρηματοδότηση γιὰ τὸν σχηματισμὸ κεφαλαίου στὴν Ἑλλάδα, γίνε-
ταν μὲ τὴν ἀμερικάνικη βοήθεια. Στὴν περίο-
δο 1950 - 52 ἡ ἐσωτερικὴ ἀποταμίευση χρη-
ματοδότησε μόνο κατὰ 35% τὸν σχηματισμὸ
κεφαλαίου, ἐνῶ ἡ ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση (κυ-
ρίως μέσω τῆς βοήθειας) κατὰ 65%. Μετὰ τὸ
1954 καὶ τὴν κατάργηση τῆς ἀμερικάνικης
βοήθειας, αὐξήθηκε σημαντικὰ ἡ συμμετοχὴ
τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσης, στὴν χρηματοδό-
τηση τῆς οἰκονομίας. Τὴν ἴδια ὁμοίως περίο-
δο, παρουσιάζεται ἡ συνεχῆς εἰσροὴ τοῦ ξέ-
νου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου, καὶ τῶν δανειακῶν
ὑποχρεώσεων τοῦ κράτους, ποὺ ἐπέτειναν τὴν
ἐξάρτηση τῆς χώρας μας ἀπὸ τὸ ξένο κεφά-
λαιο.

Οἱ τράπεζες ἀπορροφοῦν περίπου τὸ 35%
τῶν ἰδιωτικῶν ἀποταμιεύσεων μὲ τὴν μορφή
νέας ἀποταμίευσης ἢ καταθέσεων. Ἐνα συμ-
πέρασμα ποὺ βγαίνει καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλυση
τῆς ἀποταμίευσης τοῦ δημόσιου τομέα, εἶναι
ὅτι ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ἰδιωτικῆς ἀποτα-
μίευσης κατευθύνεται πρὸς ἐπένδυση χωρὶς τὴν
μεσολάβηση ἐνδιαμέσων παραγόντων. Αὐτὸ
συνάγεται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ δημόσιος τομέας ἢ

χρηματοδοτεῖται μὲ δικούς του πόρους ἢ στρέ-
φεται πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση μὲ
τὴν μορφή δανείων κλπ.

Τὸ φορολογικὸ σύστημα στὴν Ἑλλάδα δὲν
ἔχει εἰσαγάγει ἓνα ἀποτελεσματικὸ σύστημα
φόρου πάνω στὴν ὑπεραξία διαφόρων κεφα-
λαιουχικῶν στοιχείων (Capital gains tax)
Αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ στρέφει
τὴν ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση στὴν κερδοσκο-
πία μέσω τῶν οἰκοδομικῶν δραστηριοτήτων.
Ὅρισμένοι ἄλλοι κοινωνιολογικοὶ καὶ ψυχολο-
γικοὶ λόγοι, ὅπως ὁ θεσμὸς τῆς προίκας καὶ
ἡ μίμηση τῆς κατανάλωσης τῶν ἀνωτέρων εἰ-
σοδηματικῶν τάξεων, ἢ ἡ μίμηση τοῦ συνό-
λου τῆς τάξης ποὺ ἀποταμιεύει σὲ μιὰ χώρα
πρὸς τὶς ἀντίστοιχες τάξεις τῶν προηγμέ-
νων χωρῶν (demonstration effect) ἀποτε-
λοῦν πρόσθετους λόγους ποὺ στρέφουν τὴν
ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση πρὸς τὴν πολυτελῆ
καὶ ἄχρηστη κατανάλωση. Εἶναι γνωστὸ ὅτι
τὸ 40% τῆς συνολικῆς ἰδιωτικῆς πάγιας ἐπέν-
δυσης στὴν περίοδο 1960 - 1962 πήγαινε στὶς
οἰκοδομές. Ἀντίθετα, ὅπως θὰ δεიχθεῖ στὰ
ἐπόμενα, οἱ ἰδιωτικὲς ἐγχώριες ἐπενδύσεις
παρουσιάζουν στασιμότητα ἀπὸ τὸ 1948 μέ-
χρι σήμερα.

Ἄν θελήσουμε νὰ δοῦμε ποιοὶ μέρος τοῦ
ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀποταμιεύει, ἡ εἰκόνα
ποὺ παρουσιάζεται εἶναι ἡ ἐξῆς:

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι Ι Ι

Ἄκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἐπένδυση (ἐκτὸς πλοίων) καὶ ἰδιωτικὴ ἐπένδυση τὸ 1954—1962

ἑκατομμύρια δρχ. σὲ τρέχουσες τιμὲς

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
1. Ἄκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἐπένδυση	5883	7351	8588	9739	10955	11196	10577	14044	14212
2. Ἄκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση	4722	7407	8863	10099	10385	12910	12697	16371	17631
Χρηματικὸ πλεό- νασμα ἢ Deficit	-1161	+56	+275	+360	-570	+1714	+2120	+2327	+3419

D. Psilos: Capital Market in Greece (Ἀθήνα 1964).

Παρατηροῦμε ὅτι μὲ ἐξαίρεση τὸ 1954 καὶ
1958 ἡ ἰδιωτικὴ ἐπένδυση αὐτοχρηματοδο-
τήθηκε. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔχει σημασία γιὰ
τὴν Ἑλλάδα.

Τὰ ἄτομα ποὺ ἀνήκουν στὰ ἀνώτερα εἰσο-
δηματικὰ κλιμάκια κυρίως ἀποτελοῦνται ἀπὸ
πρόσωπα ποὺ κερδίζουν τὸ εἰσόδημά τους,
κατὰ δάση ἀπὸ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότη-
τα. Ἐδῶ περιλαμβάνονται οἱ διάφοροι βιο-
μήχανοι, βιοτέχνες, ἔμποροι, εἰσοδηματίες.
Στὸ κλιμάκιο αὐτὸ μπορεῖ νὰ καταταχθοῦν
καὶ ὀρισμένα μέλη διαφόρων ἐπαγγελματιῶν,
ὅπως γιατροί, δικηγόροι, τεχνικοὶ ποὺ κερδί-
ζουν σημαντικὰ ποσά.

Τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα δὲν ἀποδεικνύουν

ὅτι τὰ στρώματα αὐτὰ ἔχουν μεγάλη ροπή
πρὸς ἀποταμίευση. Οἱ ἐπιχειρηματίες π.χ.
ἔχουν περίπου τὸ 20% τῶν ἀποταμιευτικῶν
λογαριασμῶν, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ 24% τῶν συνο-
λικῶν καταθέσεων στὶς τράπεζες. Στὴν πε-
ρίοδο 1956 - 60, οἱ ἔμποροι, βιομήχανοι καὶ
βιοτέχνες ἄνοιξαν μόνο 19.879 νέους λογα-
ριασμούς. Ἡ τάξη τῶν ἐπαγγελματιῶν ἄνοι-
ξε 18.054 νέους λογαριασμούς ποὺ ἀποτε-
λοῦν τὸ 7,2% τοῦ συνόλου. Ἄν ληφθεῖ ὑπόψη
ὅτι τὰ στρώματα αὐτὰ ἔχουν δηλώσει φορο-
λογητέο εἰσόδημα πάνω ἀπὸ 30.000 δρχ. τὸν
χρόνο καὶ ἀποτελοῦν τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματι-
κὰ κλιμάκια στὴν Ἑλλάδα, προκύπτει ὅτι ἡ
ἐπιχειρηματικὴ τάξη τῆς χώρας, παρ' ὅλο τὸ

ύψηλο εισόδημα, δὲν παρουσιάζει μεγάλη συνεισφορά στην συνολικὴ ἐγχώρια ἀποταμίευση.

Ἀναφέρθηκε καὶ προηγούμενα, καὶ θὰ ἐκτεθεῖ λεπτομερέστερα στὰ ἐπόμενα, ὅτι τὰ στρώματα ποὺ ἀπολαμβάνουν τὰ ὑψηλὰ εἰσοδήματα μιμούνται τὶς καταναλωτικὲς συνήθειες τῶν ἀνεπτυγμένων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ δὲν παρουσιάζουν διάθεση γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν παραγωγικὲς ἐπενδύσεις.

Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἐπίσης στοιχεῖα προκύπτει ὅτι αὐξανόμενη ροπὴ πρὸς ἀποταμίευση παρουσιάζουν οἱ μεσαῖες εἰσοδηματικὲς τάξεις ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μισθωτοὺς, συνταξιούχους, μικροὺς κτηματίες, μεσαίους καταστηματάρχες, συνταξιούχους καὶ ὀρισμένους ἐπαγγελματίες.

Ἀκριβῆ στοιχεῖα γιὰ τὴν προέλευση τῆς ἀποταμίευσης αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν, ἐκτὸς ἀπὸ

τοὺς λογαριασμοὺς καταθέσεων στὶς τράπεζες, ποὺ χαρακτηρίζονται σὰν ἐνδεικτικὰ στοιχεῖα. Τὰ στοιχεῖα δείχνουν ὅτι αὐξήθηκε ἡ ἀξία τῶν καταθέσεων τους ἀπὸ τὸ 1960 - 1962 σὲ σημαντικὸ βαθμὸ. Οἱ μισθωτοὶ σὰν ἀριθμὸς μὲ καταθέσεις αὐξήθηκαν κατὰ 1,7% καὶ τὸ μερίδιό τους στὴν ἀξία τῶν καταθέσεων κατὰ 2%. Οἱ ἐπαγγελματίες ἐκπροσώπουσαν τὴν ἴδια περίοδο τὸ 15% τῆς ἀξίας τῶν καταθέσεων.

Τὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀνάλυση ποὺ προηγήθηκε ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ ροπὴ πρὸς ἀποταμίευση ἦταν μεγαλύτερη στὶς μεσαῖες εἰσοδηματικὲς τάξεις παρὰ στὶς ἀνώτερες. Ἡ ἐθνικὴ ἀποταμίευση ποὺ πραγματοποιήθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια σὲ σημαντικὸ βαθμὸ, συνεισέφερε στὴν αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ 6%.

3. Ἡ ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ι V

Ἀκαθάριστο ἐνεργητικὸ¹

ἑκατομμύρια δρχ. σὲ τρέχουσες τιμές

	1949-52	%	1953-56	%	1957-60	%	1961-62	%
Ἀκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἐπένδυση	3743	68	6807	74	10382	69	14128	62
Ἀκαθάριστη δημόσια ἐπένδυση	1800	32	2400	26	4665	31	8724	38
Σύνολο	5543	100	9207	100	15047	100	22852	100
Ἀκαθάριστη ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση	2669	48	6551	71	10915	72	17001	74
Ἀκαθάριστη δημόσια ἀποταμίευση	-669	-12	1118	12	1924	13	3218	14
Ἀκαθάριστη ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση	3543	64	1538	17	2208	15	2633	12
Σύνολο	5543	100	9207	100	15047	100	22852	100

1. Ἐξαιρεῖται ἡ ἀξία τῶν πλοίων.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα, κατὰ τὴν περίοδο 1949 - 1952 ἡ ἐξωτερικὴ ἀποταμίευση ἀποτελοῦσε τὸ 64% τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου ἐνεργητικοῦ. Τὴν ἴδια περίοδο ἡ κρατικὴ ἀποταμίευση ἦταν ἀνύπαρκτη.

Στὴν περίοδο 1953 - 1956 ἡ συνεισφορά τῆς ἐξωτερικῆς ἀποταμίευσης ἔπεσε στὸ 17% ἐνῶ ἡ ἐγχώρια ἀποταμίευση ἄρχισε ν' ἀνέρχεται σταθερά. Ἀπὸ τὴν περίοδο 1953 - 62 παρουσιάζεται συνεχῆς αὐξηση τοῦ ὄγκου τοῦ ἐγχώριου ἐνεργητικοῦ σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἀκαθάριστον ἐγχώριο προϊόν. Ἀπὸ 16,6% τοῦ ἀκαθάριστου ἐγχώριου προϊόντος, ἔφθασε τὸ 19,5% τὸ 1957 - 60 καὶ τὸ 23,5% τὸ 1961 - 1962. Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἡ αὐξηση αὐτὴ ὀφείλεται κατὰ κύριο λόγο στὴν ἄνοδο τοῦ ὄγκου τῆς ἰδιωτικῆς ἐγχώριας ἀποταμίευσης.

Ὁ δημόσιος τομέας ἀποτελοῦσε τὸ 31% τοῦ ἀκαθάριστου ἐνεργητικοῦ τὴν περίοδο 1957 - 60 καὶ τὸ 38% τὴν περίοδο 1961 - 62. Στὴν ἴδια ὁμοίως περίοδο ἡ συνεισφορά του στὴ συνολικὴ ἀποταμίευση δὲν ξεπερνοῦσε τὸ 13 - 14%.

Ἡ σύνθεση τῆς ἐξωτερικῆς ἀποταμίευσης παρουσιάζει σοβαρὲς ἀλλαγές κατὰ τὴν περίοδο 1949 - 1962. Στὴν ἀρχὴ σοβαρὸ ρόλο ἔπαιξε ἡ ἀμερικάνικη βοήθεια ποὺ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἔδωσε τὴν θέσιν τῆς στὸ ἀμερικάνικο ἰδιωτικὸ κεφάλαιο ποὺ κινήθηκε μὲ γοργὸ ρυθμὸ πρὸς τὴν ὀλοκληρωτικὴ κατάκτηση τῆς ἀδύνατης ἐλληνικῆς ἀγορᾶς. Τὴν περίοδο αὐτῆ, τὸ ἀμερικάνικο κεφάλαιο εἶχε κάνει νέα ἐξόρμηση γιὰ τὴν κατάκτηση νέων ἀγορῶν. Ὁ πρῶην πρόεδρος τῶν ΗΠΑ Ἀϊζενχάουερ ἐρμηνεύοντας τὰ συμφέροντα τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου στὸν τομέα τῆς ἐξωτερικῆς

πολιτικής, έλεγε τὸ 1953, ὅτι «...ἡ Κυβέρνησή μας πρέπει νὰ κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει τὴν ροὴ τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων στὸ ἐξωτερικό. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς καὶ συγκεκριμένους στόχους τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐνθάρρυνση ἐνὸς φιλόξενου κλίματος γιὰ τέτοιες ἐπενδύσεις σὲ ξένες χώρες.» (State of the Union Message, 1953).

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ C. B. Randall πού προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ ἕνα διαρκῶς καλύτερο κλίμα γιὰ τὶς ἀμερικάνικες ἐπενδύσεις, ἐδήλωνε τὸ 1954 ὅτι «μὲ εὐχαρίστηση αὐτὸ ἀναγνωρίζεται, καὶ χώρες ὅπως ἡ Τουρκία, ἡ ΕΛΛΑΔΑ καὶ ὁ Παναμᾶς ἀνοίξαν τὸ δρόμο, ἐκσυγχρονίζοντας τοὺς σχετικούς τους νόμους καὶ δημιουργώντας τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα γιὰ τὶς ἐπενδύσεις μας». (A. Foreign Economic Policy for the United States, 1954).

Τέλος ἕνας οἰκονομολόγος, ἐκπρόσωπος τῆς Wall Street, ὁ August Maffry, ἀντιπρόεδρος τῆς Irving Trust Company ἀνέλυσε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο τὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα θ' ἀνοίγε ὁ δρόμος γιὰ τὸ ἀμερικάνικο κεφάλαιο: «Υπάρχει ἀκόμα καὶ ἕνας ἄλλος δρόμος πού ὑπόσχεται πολλὰ καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνηση μπορεῖ νὰ βοηθήσει δημιουργώντας καλύτερες συνθήκες γιὰ ἐπένδυση στὶς ξένες χώρες. Αὐτὸ θὰ γίνε, μὲ τὸ νὰ βοηθήσει μ' ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα τὶς προσπάθειες τῶν ἰδιωτῶν καὶ μετόχων νὰ κερδίσουν παραχωρήσεις ἀπὸ ξένες χώρες σὲ σχέση μὲ εἰδικές προτεινόμενες ἐπενδύσεις... ὅταν πραγματοποιηθοῦν οἱ παραχωρήσεις αὐτές, μὲ συνδυασμένες ἰδιωτικὲς καὶ ἐπίσημες προσπάθειες, τότε ἀνοίγεται ὁ δρόμος γιὰ τὸ συμφέρον ὅλων τῶν ἄλλων ἰδιωτικῶν κεφαλαιούχων». (Program of increasing private investment in foreign countries, N. York, 1952).

Αὐτὸ πού ὁ κ. Randall ἐξέφρασε σὰν ἐπιθυμία γιὰ τὸν ἐκσυγχρονισμό τῶν σχετικῶν μας νόμων καὶ τὴν δημιουργία κατάλληλης «ἀτμόσφαιρας» γιὰ ἐπενδύσεις καὶ πού ὁ κ. Maffry ὑπεστήριζε νὰ γίνε «μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα», στὴν ἡμιανάπτυκτη (οἰκονομικὰ) Ἑλλάδα, ἐκφράστηκε μὲ τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ ἡμιφασιστικοῦ καθεστώτος τῆς δεξιᾶς (ἡ κατάλληλη ἀτμόσφαιρα) καὶ μὲ τὸν νόμον 2687/53 γιὰ τὸ ξένο κεφάλαιο. Ὅπως ὁμως ἀποδεικνύουν τὰ στοιχεῖα, παρ' ὅλα τὰ ἐξοργιστικὰ προνόμια πού παρέρχονται μὲ τὸν νόμο γιὰ τὴν προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, ἐλάχιστο ποσὸ ἐπενδύθηκε στὴν βιομηχανία. Ἄν ἐξαιρέσει κανεὶς τὶς συμβάσεις ΕΣΣΟ - ΠΕΣΙΝΕ δὲν παρατηρεῖται ἀξιόλογη προσφορὰ ξένου κεφαλαίου γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ παρουσιάστηκε καὶ σ' ἄλλες ὑπανάπτυκτες χώρες πού ἔκαναν ἀνάλογες παραχωρήσεις στὸ ἰδιωτικὸ ξένο κεφάλαιο. Οὐσιαστικὰ οἱ ἐπενδύσεις πού πραγματοποιοῦνται ἀπεβλέπουν στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τῆς Ἑλλάδας γιὰ νὰ χρησιμοποιεῖται σὰν πρώτη ὕλη ἀπὸ τὶς βιομηχανίες τῶν ἀνε-

πτυγμένων χωρῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν παραγωγή τροφίμων πού ἐξάγονται γιὰ τὴν διατροφή τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἄν θελήσουμε ν' ἀξιολογήσουμε τὸ περιεχόμενο τῶν ἐπενδύσεων, θὰ δοῦμε ὅτι μόνο ἕνα μέρος ἀποτελεῖ ἐξαγωγή κεφαλαίων. Βασικὰ πρόκειται γιὰ ἐπαναλαμβανόμενη ἐπένδυση ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ οἰκονομικοῦ πλεονάσματος (ὑπεραξίας) πού ἐξασφαλίστηκε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν παραγωγικῶν πόρων καὶ τῆς ἐργατικῆς δύναμης. Λόγω τῶν γεγονότων ἐπίσης πού συνέβησαν μετὰ τὸ 1953 - 54 στὴν Μέση Ἀνατολὴ καὶ Ἀφρικὴ (Αἴγυπτος κλπ.) παρατηρήθηκε μιὰ εἰσροὴ κεφαλαίων ἀπὸ αὐτὲς τὶς περιοχές. Τὸ μεγαλύτερό τους μέρος τοποθετήθηκε στὶς οἰκοδομὲς καὶ σὲ καταθέσεις στὶς διάφορες τράπεζες. Σύμφωνα μὲ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα, προκύπτει ὅτι ἡ εἰσαγωγή ἰδιωτικῶν κεφαλαίων ἀπὸ τὸ 1955 - 1959 ἀποτελοῦσε τὰ 2/3 ὁλόκληρης τῆς ἐξωτερικῆς ἀποταμίευσης.

Ἡ εἰσαγωγή ἰδιωτικῶν κεφαλαίων μετὰ τὴν περίοδο 1954, δείχνει ὅτι πράγματι ἄρχισε νὰ δημιουργεῖται νομισματικὴ σταθερότητα καὶ μιὰ ἐμπιστοσύνη στὴν ἀξία τῆς ἐλληνικῆς δραχμῆς. Τ' ἀποθέματα στὶς τράπεζες ἄρχισαν ν' αὐξάνουν. Μιὰ τέτοια πορεία μποροῦσε ν' ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἐπεξεργασίας μιᾶς σωστῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς μὲ στόχο τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Ἀντίθετα ἡ πολιτικὴ τῶν κυβερνήσεων τῆς δεξιᾶς ἐνέτεινε περισσότερο τὶς διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Σὲ μιὰ ὑπανάπτυκτη χώρα πάντοτε οἱ ἐξαγωγὲς ὑπελείπονται τῶν εἰσαγωγῶν. Ἐκεῖνο ὁμως πού ἔχει σημασία εἶναι ἡ σύνθεση καὶ ἡ ἔκταση τῶν ἀγαθῶν πού εἰσάγονται. Οἱ ἐξαγωγὲς τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων βασίζονται κυρίως σὲ μερικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα καὶ οἱ εἰσαγωγὲς σὲ τρόφιμα, εἶδη πολυτελείας καὶ κεφαλαιουχικὸ ἐξοπλισμό. Ἡ σχέση ἀνάμεσα στὶς ἐξαγωγὲς καὶ εἰσαγωγὲς εἶναι ἀνελαστικὴ, ἐνῶ τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὸν τουρισμὸ καὶ τὴν ναυτιλία ὑπάγονται σὲ συνεχεῖς διακυμάνσεις. Οἱ εἰσαγωγὲς τὸ 1964 ἔφθασαν τὰ 830 ἑκατ. δολλάρια. Στὴν περίοδο 1959 - 63 ὁ ρυθμὸς μὲ τὸν ὁποῖο αὐξάνονται οἱ εἰσαγωγὲς φθάνει τὰ 8,8%, ἐνῶ τὴν ἴδια περίοδο, ὁ ἀντίστοιχος ρυθμὸς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἦταν 6,7%.

4. Ἡ δημόσια ἀποταμίευση

Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀκαθαρίστων δημοσίων προσόδων καὶ τῶν ἀκαθαρίστων δημοσίων δαπανῶν σὲ μιὰ τρέχουσα περίοδο, μᾶς δίνει τὸ ποσὸ τῆς δημόσιας ἀποταμίευσης. Μέχρι τὸ 1952 - 53 δὲν ὑπῆρχε κρατικὴ ἀποταμίευση. Στὴν περίοδο 1961 - 62 ἔφθασε ν' ἀποτελεῖ τὸ 3,3% τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος. Οὐδέποτε ὁμως ἡ κρατικὴ ἀποταμίευση στάθηκε ἱκανὴ νὰ χρηματοδοτήσει ἀποτελεσματικὰ τὸν προϋπολογισμό τῶν ἐπενδύσεων. Τὸ ποσὸ τῆς κρατικῆς ἀποταμίευσης ἦταν 1,5 δισεκ. δρχ. τὸ 1961 καὶ

1 δισεκ. δρχ. τὸ 1965. Ἡ κυβέρνηση ἀντὶ νὰ ἀσκήσει ἐθνικὴ δημοσιονομικὴ πολιτικὴ περιορίζοντας τὰ κέρδη ἀπὸ τὶς ἀνώτερες εἰσοδηματικὲς τάξεις γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, καταφεύγει στὸν ἐξωτερικὸ δανεισμό. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1965 ἐξαρτᾶται κατὰ 47% ἀπὸ τὰ δάνεια ἐξωτερικοῦ. Αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα ν' αὐξάνεται ἡ δανειακὴ ἐπιβάρυνση τῆς χώρας μας μὲ συνέπεια στὸ ἄμεσο μέλλον νὰ δημιουργοῦνται δυσκολίες γιὰ τὴν πληρωμὴ

τῶν τοκοχρεωλυσίων.

Ἡ κυριώτερη πηγὴ τῶν κυβερνητικῶν ἐσόδων προέρχεται ἀπὸ τὴν ἔμμεση φορολογία. Στὸ σύνολο τῶν δημοσίων ἐσόδων, οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀποτελοῦσαν τὸ 59,7% τὸ 1950 - 1953 καὶ τὸ 56,1% τὸ 1958 - 1961. Μὲ βάση τὶς τρέχουσες δαπάνες τοῦ δημοσίου προκύπτει ὅτι κάθε σχετικὸ πλεόνασμα ποῦ ἐμφανίζεται στὸν προϋπολογισμὸ κατὰ τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἔμμεσους φόρους.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ V

Πηγὴ καὶ χρῆση τοῦ δημόσιου εἰσοδήματος

ἑκατομμύρια δρχ. σὲ τρέχουσες τιμές

Πηγή	1954—67		1958—61			
	Μέσο ποσὸ	% τοῦ συνόλου	Μέσο ποσὸ	% τοῦ συνόλου		
Εἰσόδημα ἀπὸ ἰδιοκτησία καὶ ἐπιχειρήσεις	236	3,3	533	3,7	1.207	5,7
Ἐμμεσοι φόροι	4.272	59,7	8.078	56,7	11.799	56,1
Ἄμεσοι φόροι	2.617	36,6	5.329	37,4	7.749	36,8
Τρέχουσες μεταβιβάσεις ἐξωτερικοῦ	32	4	314	2,2	293	1,4
Σύνολο	7.157	100,0	14.254	100,0	21.040	100,0
ΧΡΗΣΗ						
Μεταβιβάσεις στὸν ἰδιωτικὸ τομέα	2.361	33,1	3.889	27,3	6.529	31,0
Κατανάλωση	4.994	69,8	8.895	62,4	11.901	56,5
Ἀποταμίευση	-209	-2,9	1.420	10,0	2.550	12,1
Τρέχουσες μεταβιβάσεις ἐξωτερικοῦ	7	0,1	50	0,4	68	0,3

Πηγή: Ἐθνικοὶ Λογαριασμοί, τομ. 9 καὶ 11.

Οἱ ἄμεσοι φόροι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν πίνακα, παρουσιάζουν στασιμότητα. Αὐτὸ ποῦ ἐμφανίζεται στὸν πίνακα μὲ τὸν τίτλο «κατανάλωση» περιλαμβάνει ὅλους τοὺς μισθοὺς καὶ ἡμερομίσθια στὸ πολιτικὸ καὶ στρατιωτικὸ προσωπικὸ καθὼς ἐπίσης καὶ ἀγορὲς ὑπηρεσιῶν καὶ ἀγαθῶν γιὰ τὴν τρέχουσα κυβερνητικὴ δραστηριότητα. Ἐδῶ ἐντάσσονται οἱ στρατιωτικὲς δαπάνες, σώματα ἀσφαλείας κλπ. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα προκύπτει ὅτι ἡ κυβερνητικὴ κατανάλωση διπλασιάστηκε ἀπὸ τὴν περίοδο 1950 - 53, ἕως τὸ 1958 - 61. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, οἱ στρατιωτικὲς δαπάνες ἀπορροφοῦν περίπου τὸ 50% τῆς συνολικῆς δημόσιας δαπάνης.

Ἡ ἔλλειψη μιᾶς σαφοῦς καὶ προγραμματισμένης πολιτικῆς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις τῆς δεξιᾶς, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν σημερινὴ τῆς Ε.Κ., ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ἐμφανίζει σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα τὴν δημόσια συσσώρευση. Θὰ πρέπει δὲ νὰ ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἐπειδὴ ἡ αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς διακυμάνσεις τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς, συνάγουμε τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ τὸ ἴδιο συμ-

βαίνει καὶ γιὰ τὴν δημόσια ἀποταμίευση.

Ἀπὸ τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν προκύπτει ὅτι ἡ ἀκαθάριστη μέση ροπὴ γιὰ ἀποταμίευση τὰ τελευταῖα χρόνια εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλὴ καὶ ξεπερνᾶ τὸ 15% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ σὲ πολλὲς ἄλλες χώρες ποῦ βρίσκονται στὸ στάδιο τῆς ἀνάπτυξης ἡ μέση ροπὴ γιὰ ἀποταμίευση εἶναι μικρότερη ἀπὸ 10%. Τὸ ποσὸν αὐτὸ εἶναι περίπου 20 δισεκ. δραχμῆς τὸν χρόνο καὶ θεωρεῖται ἀρκετὰ σημαντικό.

Τὸ πρόβλημα ἐπίσης τῆς ἐσωτερικῆς συσσώρευσης ἔρχεται στὴν ἐπιφάνεια μαζί μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἀπασχόλησης καὶ τῆς μετανάστευσης. Ἀπὸ μιᾶ ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα⁽¹⁾ ποῦ ἐγίνε, προκύπτουν οἱ παρακάτω ἐνδείξεις. Κάθε νέα ἀπασχόληση χρειάζεται ἕνα ὀρισμένο ποσὸ ποῦ κυμαίνεται ἀνάλογα μὲ τὸ ἐπίπεδο τῆς τεχνικῆς στὸ ὁποῖο θὰ ἀπασχοληθεῖ. Στὴν περίπτωσιν τῆς Ἑλλάδας, ἀν

1. Δ. Καράγιωργα. «Πῶς μπορεῖ νὰ σταματήσει ἡ μετανάστευση», (Περιοδ. «Ἐποχές», Μάρτιος, 1965).

ή διαδικασία για την έκβιομηχάνιση γίνει, ανεξάρτητα από το επίπεδο της νέας τεχνικής, τότε το ποσόν που θα απαιτηθεί για την απορρόφηση του εργατικού δυναμικού δεν θα είναι μεγάλο. Αυτό όμως σημαίνει ότι σε καμιά περίπτωση η Ελλάδα δεν θα μπορεί να εμφανίζεται ανταγωνιστική σε διεθνή επίπεδα. Κατά συνέπεια, προκειμένου η παραγωγικότητα των νέων επενδύσεων να είναι στο ίδιο επίπεδο με εκείνη των ευρωπαϊκών κρατών και ιδιαίτερα περίπου ανάλογη με τις χώρες της ΕΟΚ, πρέπει να χρησιμοποιηθεί ή ίδια τεχνική που εφαρμόζεται σ' αυτές τις χώρες.

Στις χώρες της Ευρώπης για να δημιουργηθεί απασχόληση σε ένα νέο εργάτη απαιτούνται περίπου 10.000 δολάρια. Αν υποθέσουμε ότι για να πραγματοποιηθεί πλήρης απασχόληση στην Ελλάδα χρειάζονται 10 χρόνια, τότε ο αριθμός των εργατών για τους οποίους πρέπει να δημιουργηθεί απασχόληση είναι:

α) 250 χιλιάδες εργάτες που βρίσκονται στην Ευρώπη και που πρέπει να επιστρέψουν.

β) 350 χιλιάδες εργάτες που υποαπασχολούνται στο εμπόριο, γεωργία, βιομηχανία.

γ) 400 χιλιάδες που θα προκύψουν από την φυσική αύξηση του εργατικού πληθυσμού. Δηλαδή ένα σύνολο από περίπου 1.000.000 νέες απασχολήσεις. Κατά συνέπεια, το ποσό που θα απαιτηθεί μέσα στα 10 αυτά χρόνια και με την εφαρμογή της νέας τεχνικής θα φθάσει το ποσόν των 10 δισεκ. δολλαρίων ή 1 δισεκ. δολάρια το χρόνο. Το πρόβλημα που ανακύπτει είναι, το πού θα βρεθούν τα χρήματα αυτά για να πραγματοποιήσουν πλήρη απασχόληση στην χώρα.

Αν πάρουμε υπόψη, σύμφωνα με αποδεδειγμένα στοιχεία, ότι η μέση ροπή για αποταμίευση είναι 11-12%, και ότι η αύξηση του εθνικού εισοδήματος είναι 7%, τότε η αποταμίευση μέσα στα 10 χρόνια θα φθάσει τα 6,5 δισεκ. δολάρια ή 650 εκατ. δολ. τον χρόνο. Το έτησιο έλλειμμα της τάξεως των 350 εκατ. δολ. τον χρόνο μπορεί κατά ένα ποσοστό που δεν θα υπερβαίνει τα 150 εκατ. δολ. τον χρόνο να καλυφθεί από τον εξωτερικό δανεισμό. Το υπόλοιπο (περίπου 200 εκατ. δολ.) μπορεί να καλυφθεί από την άσκηση μίας δημοσιονομικής πολιτικής που αποβλέπει να περιορίσει τα κέρδη των ανώτερων εισοδηματικών κλιμακίων. Ήδη η φοροδιαφυγή φθάνει τα 5 δισεκ. δρχ., ποσό τεράστιο.

Στην χώρα μας σημαντικά ποσά, που θα μπορούσαν να διατεθούν για παραγωγική επένδυση, κατευθύνονται στην πολυτελή καταναλώση, στις οικοδομές και στις πωλήσεις με δόσεις. (Το εμπόριο χρηματοδοτείται από τις τράπεζες και ένα σημαντικό ποσό από τα χρήματα αυτά διατίθεται για πωλήσεις με δόσεις).

Το συμπέρασμα είναι ότι στην Ελλάδα και κάτω από την σημερινή κατάσταση υπάρχουν προϋποθέσεις για γοργή οικονομική ανάπτυξη. Οι προϋποθέσεις αυτές ενισχύονται και από το γεγονός ότι σ' αντίθεση με τις άλλες υπανάπτυκτες χώρες ο ρυθμός με τον οποίο αυξάνεται ο ελληνικός πληθυσμός δεν δημιουργεί κινδύνους για την απορρόφηση του οικονομικού πλεονάσματος. Ο ρυθμός της αύξησης δεν υπερβαίνει το 1%, ενώ στις άλλες χώρες φθάνει από 2-3%.

Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται σοβαρές προϋποθέσεις για την συνεχή αύξηση των επενδύσεων που έχουν σαν αποτέλεσμα (έφ' όσον κατευθύνονται παραγωγικά) να πραγματοποιούν υψηλό δείκτη ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, το πρόβλημα της συσσώρευσης του κεφαλαίου στην Ελλάδα δεν είναι το πιο σοβαρό. Δεν παρουσιάζεται στην χώρα μας ή ίδια κατάσταση με τις άλλες υπανάπτυκτες χώρες όπου το οικονομικό πλεόνασμα είναι ελάχιστο και εξαφανίζεται από την υπερβολική αύξηση του πληθυσμού.

Θα μπορούσε επίσης να παρατηρήσει κανείς ότι η πραγματοποίηση υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, δεν εμποδίζεται ούτε από την έλλειψη εργατικών χειρών. Ο αριθμός των 400.000 μόνιμων μεταναστών από το 1960-1964 αποτελεί σαφή ένδειξη ότι υπάρχει αρκετό εργατικό δυναμικό. Μια πολιτική που αποβλέπει στην οικονομική ανάπτυξη, θα πρέπει όπωσδήποτε να δημιουργήσει ευκαιρίες παραγωγικών απασχολήσεων που και το μεταναστευτικό ρεύμα θα σταματήσει και την επιστροφή των μεταναστών θα πραγματοποιήσει.

Το βασικό θεμελιώδες πρόβλημα για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας βρίσκεται στην εξεύρεση του κατάλληλου τρόπου με τον οποίο θα διοχετεύεται το οικονομικό πλεόνασμα, σε παραγωγική απασχόληση. Έδω εντάσσονται και τα μέτρα της οικονομικής πολιτικής που θα στρέψουν την διαθέσιμη αποταμίευση του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα στον κατάλληλο δρόμο.

Γ'. Η ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Η κυριώτερη αίτια της οικονομικής ανάπτυξης των καπιταλιστικών χωρών υπήρξε η εξάλειψη των φεουδαρχικών και προ-φεουδαρχικών κοινωνικών σχέσεων και η χρησιμοποίηση του οικονομικού πλεονάσματος για παραγωγικούς σκοπούς. Ο σχηματισμός του κεφαλαίου και η χρησιμοποίησή του για παραγωγικές επενδύσεις αποτέλεσε το βασικό χα-

ρακτηριστικό που οδήγησε στην οικονομική ανάπτυξη μέσω της καπιταλιστικής διαδικασίας. Στις χώρες της Δυτ. Ευρώπης δημιουργήθηκε η μεσαία αστική τάξη που αποτέλεσε τον φορέα της κεφαλαιοκρατικής ανάπτυξης. Ο κύριος μηχανισμός της οικονομικής αλλαγής στην καπιταλιστική κοινωνία, κατά τον Schumpeter υπήρξε αυτή η τάξη των έπι-

χειρηματιῶν ποὺ μὲ τὸ πουριτανικὸ πνεῦμα τοῦ 19ου αἰῶνα εἶχαν κύριο προσανατολισμὸ τὶς ἐπενδύσεις, αὐξάναν συνεχῶς τὸ κεφάλαιο γιὰ νὰ ξαναεπενδύσουν κλπ. Ὅλοι οἱ νεωτερισμοὶ ἐφαρμόζονταν ἀπ' αὐτὴν τὴν τάξη, ποὺ χωρὶς αὐτὴν (καὶ πάλι κατὰ τὸν Schumpeter) ἡ οἰκονομία θὰ παρέμενε διαρκῶς στάσιμη καὶ καθυστερημένη. Φυσικὰ ὁ Μάρξ εἶχε τονίσει διεξοδικὰ τὸ πόσο ἐπαναστατοποίησε τὰ μέσα παραγωγῆς ἡ ἀστική τάξη στὴν περίοδο τῆς ἱστορικῆς τῆς δικαίωσης. Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ ἰδρυτὲς τοῦ ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ πίστευαν ὅτι τὸ στάδιο τῆς καπιταλιστικῆς ἀνάπτυξης, ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας. Δύο ἄλλοι παράγοντες ποὺ εὐνόησαν τὴν ἀνάπτυξη τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν ὑπῆρξαν, πρῶτον ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀποικιῶν, καὶ ἡ οἰκονομικὴ ὑποδούλωση τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν καὶ ἡ καταστροφή, ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν φτωχῶν χωρικῶν, καὶ τῶν βιοτεχνῶν στὸ ἐσωτερικὸ τῶν καπιταλιστικῶν χωρῶν, ποὺ ἀποτέλεσε καὶ τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν πρωταρχικὴ συσσώρευση τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ οἰκονομικὴ κυριαρχία τοῦ ξένου ἱμπεριαλιστικοῦ κεφαλαίου, στὶς ὑπανάπτукτες χώρες εἶχε σοβαρὲς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνέπειες γιὰ τὶς χώρες αὐτές. Ἡ χώρα μας, ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς βρέθηκε κάτω ἀπὸ ἓνα καθεστῶς ἐξάρτησης, ὅταν ἀκόμα στὸν κόσμον διατηροῦσαν τὴν ὕπαρξή τους οἱ ἀρχὲς τοῦ οἰκονομικοῦ φιλελευθερισμοῦ.

Στὸ σημερινὸ στάδιο ἀνάπτυξης τῆς χώρας μας, ἐξ αἰτίας τῆς ἐξάρτησής μας ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, παρατηρήθηκε μιὰ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ ἀδυναμία ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἀστικῆς τάξης ν' ἀντισταθεῖ στὴν ἐπίθεση αὐτῆ καὶ ν' ἀκολουθήσει τὸν κλασσικὸ κεφαλαιοκρατικὸ δρόμο ἀνάπτυξης. Ἀντίθετα, (κι' αὐτὸ ἐμφανίστηκε σ' ὅλες τὶς ὑπανάπτукτες χώρες) μιὰ μικρὴ μειοψηφία ἀποδέχθηκε τὸν ρόλο τοῦ τοποτηρητῆ τῶν συμφερόντων τοῦ ξένου κεφαλαίου στὸ ἐσωτερικὸ καὶ διευθύνει οὐσιαστικὰ τὴν πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ μικρὴ αὐτὴ μειοψηφία νέμεται μὲ σχεδὸν μονοπωλιακὸ τρόπο ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀποτελεῖ καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἓναν πρόσθετο παράγοντα, ποὺ διαιωνίζει τὴν καθυστέρηση στὴν Ἑλλάδα. Σὰν συνέπεια τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἡ μεσαία τάξη στὴν χώρα μας, παρ' ὅλο ποὺ ἀριθμητικὰ εἶναι ἰσχυρὴ, οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ εἶναι ἀδύνατη. Ἡ ἱστορικὴ τῆς ἐξέλιξη εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἀνάλογη τῶν προηγμένων καπιταλιστικῶν κρατῶν. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδας, προκύπτει ὅτι τὸ κυριώτερο καὶ μεγαλύτερο μέρος τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος βρίσκεται στὰ χέρια ξένων ἐπιχειρηματικῶν, βιομηχανικῶν καὶ τραπεζικῶν συγκροτημάτων μὲ μικρὴ ἐγχώρια συμμετοχὴ. Ἡ κυριαρχία στὸ παγκόσμιον ἱμπεριαλιστικὸ σύστημα τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα ν' ἀποκλείει ἀπὸ τὶς ὑπανάπτукτες οἰκονομίες

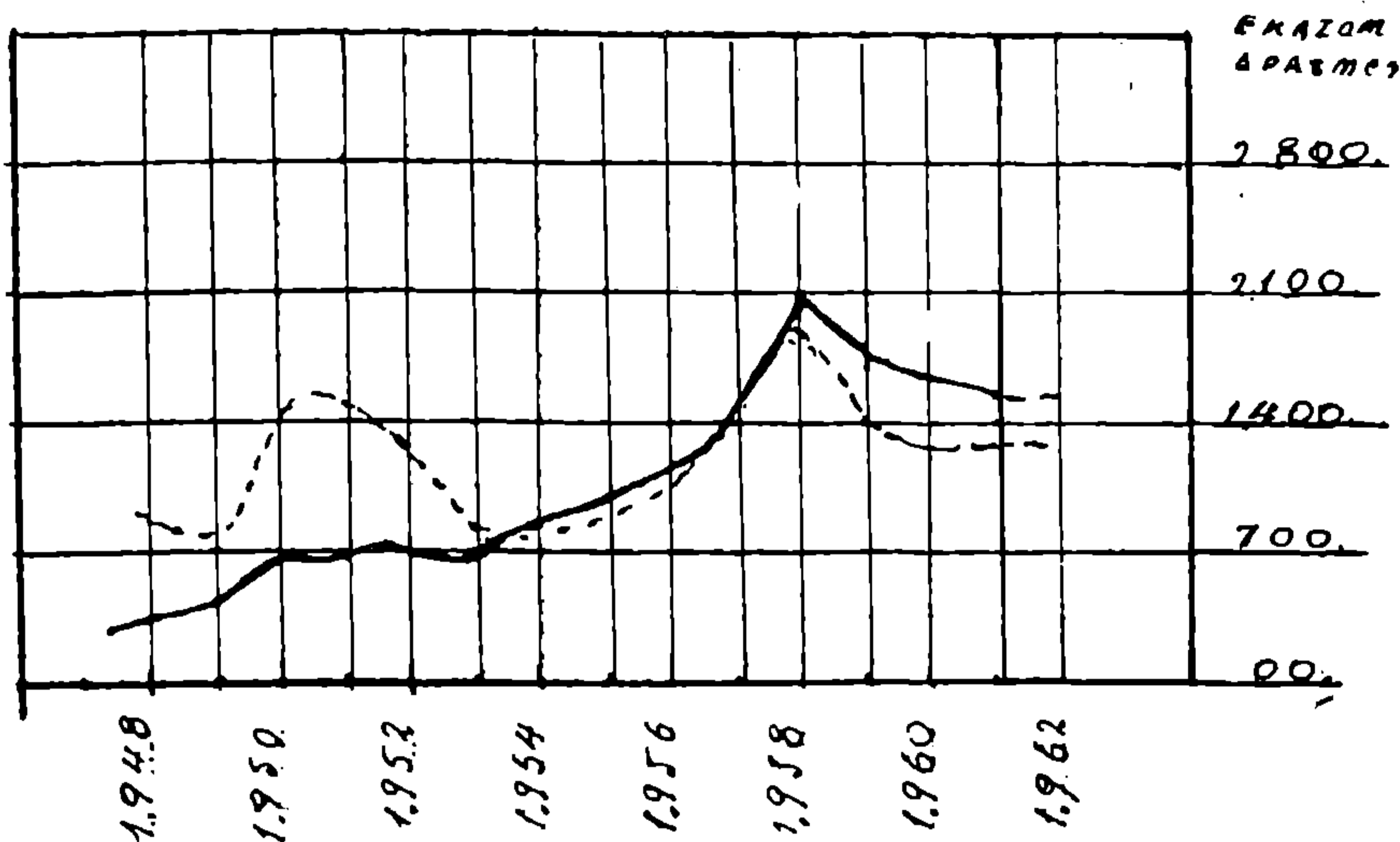
τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς τῆς κλασσικῆς διαδικασίας μὲ τὴν ὁποία πραγματοποιεῖται ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἀνάπτυξη. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Oscar Lange οἱ λόγοι εἶναι ἀρκετοί, ὁ σπουδαιότερος ὁμῶς εἶναι ὁ ἑξῆς: «Μὲ τὴν δημιουργία μεγάλων κεφαλαιοκρατικῶν μονοπωλίων, στὶς ἡγετικὲς κεφαλαιοκρατικὲς χώρες, οἱ κεφαλαιοκράτες αὐτῶν τῶν χωρῶν ἔχασαν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ ἐπενδύσεις οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης στὶς λιγώτερο ἀνεπτυγμένους χώρες, γιὰ τὴν ἐπενδύσεις θὰ κινδύνευαν νὰ γίνουν πηγὴ συναγωνισμοῦ στὴν καθιερωμένη μονοπωλιακὴ τους θέση. Κατὰ συνέπεια οἱ ἐπενδύσεις τῶν ἀνεπτυγμένων κρατῶν στὶς ὑπανάπτукτες οἰκονομίες ἀπόκτησαν ἓνα ἰδιάζοντα χαρακτήρα. Οἱ ἐπενδύσεις αὐτὲς ἀποβλέπουν κατὰ κύριο λόγο, στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν γιὰ νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν σὰν πρώτη ὕλη στὶς βιομηχανίες τῶν προηγμένων χωρῶν».

Ἡ θέση αὐτὴ ἰσχύει ἀπόλυτα στὴν ἐλληνικὴ περίπτωσι. Συνέπεια τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ οἱ βασικοὶ τομεῖς τῆς οἰκονομίας βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο τοῦ ξένου κεφαλαίου, εἶναι ὅτι ἡ ἀστικὴ τάξη στὴν χώρα μας προσανατολίζεται σὲ καθαρὰ κερδοσκοπικὲς δραστηριότητες καὶ δὲν θέτει στόχους ποὺ ἀποβλέπουν σὲ μιὰ πραγματικὴ οἰκονομικὴ ἀνέλιξη τῆς χώρας. Ὁ παράγοντας αὐτός, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, παίζει ἀρνητικὸ ρόλο καὶ στὸν σχηματισμὸ τῶν κατάλληλων ἐξειδικευμένων τεχνικῶν στελεχῶν ποὺ τόσο ἀπαραίτητα εἶναι γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη. Ἐνα γεγονός ποὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψη ὅτι στὴν Ἑλλάδα μᾶλλον δὲν ὑπάρχει μιὰ τάξη ἐπιχειρηματιῶν, ἐκτὸς ἀπὸ ἐξαιρέσεις, διαποτισμένη μὲ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο ποὺ κατευθύνεται ἔστω καὶ στὴν ἀνέλιξη τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος στὴν Ἑλλάδα μὲσφ συσσώρευσης κεφαλαίου καὶ παραγωγικῆς ἐπένδυσης, εἶναι αὐτὸ ποὺ εἰκονίζεται στὸ διάγραμμα ἀριθ. 1. (βλ. ἐναντι σελίδα).

Ἀπὸ τὸ διάγραμμα φαίνεται καθαρὰ ὅτι οἱ ἐπενδύσεις στὴν βιομηχανία ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση ὄχι μόνο βρίσκονται σὲ πολὺ χαμηλὰ ἐπίπεδα, ἀλλὰ ἀντίθετα παρουσιάζουν στὴν πορεία τῶν 15 χρόνων στασιμότητα. Ἐκεῖ ποὺ ἡ καμπύλη παρουσιάζει ἄνοδο, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς εἰσροῆς ξένου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου, καὶ ἰδίως τὸ τελευταῖο διάστημα μὲ τὸν ὄμιλο ΕΣΣΟ - ΠΑΠΠΑΣ, ΠΕΣΙΝΕ κλπ. Γιὰ νὰ προσδιορίσουμε μὲ καμπύλη, τὴν τάση τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς, ποὺ δείχνει τὴν μεταβολὴ τῆς ἀξίας τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων στὸ διάστημα 1948 - 1962, ἐφαρμόσαμε τὴν μέθοδο τῶν μέσων σημείων. Παρὰ τὰ ὀρισμένα μειονεκτήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ μέθοδος αὐτὴ, ἡ καμπύλη ποὺ ἐμφανίζεται μᾶς δίνει τὴν πορεία τῶν ἐπενδύσεων στὴν διάρκειά τοῦ χρόνου. Ἡ πορεία αὐτὴ ἀποδεικνύει τὰ συμπεράσματα ποὺ ἀναφέρθηκαν στὰ προηγούμενα καὶ παρουσιάζει ἀνοδικὴ πορεία στὰ χρόνια ποὺ συμπίπτουν μὲ τὴν ἴδρυση βιομηχανικῶν μονάδων ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο.

Ἡ πείρα μετὰ τὴν λήξη τοῦ ἐμφυλίου πρ-

ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ
ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΠΑΓΙΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΑ ΕΤΗ 1948-1962
Μεταποίηση - Ορυχεία - Πατομεία)

(ΕΘΝΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ. ΑΘΗΝΑ 1964)

1948 - 1962

————— τρέχουσες τιμές
 - - - - - σταθερά τιμή

Διάγραμμα αριθ. 1.

λέμου δείχνει, ότι υπάρχει ουσιαστική απροθυμία από το εγχώριο κεφάλαιο για την ζήτηση αποταμιευτικών κεφαλαίων για παραγωγικές επενδύσεις, πολύ δέ περισσότερο σε νέους τομείς. Υπάρχουν απόψεις που υποστηρίζουν ότι η ανεπαρκής ζήτηση κεφαλαίων για επενδύσεις από το ελληνικό ιδιωτικό κεφάλαιο βασικά οφείλονται στην διάρθρωση των Άνωμένων Εταιριών, του Χρηματιστηρίου κλπ. Ο οικογενειακός π.χ. χαρακτήρας των επιχειρήσεων, ή πολιτική που εκφράζεται στην μη συχνά καταβολή μερισμάτων, ένας σοβαρός φορολογικός διαχωρισμός που υπάρχει ανάμεσα στα μερίσματα και εισοδήματα, από τις καταθέσεις και όμολογίες, αποτελούν κατά τον κ. Μαύρον, σοβαρά θεσμολογικά εμπόδια, που ή άρση τους θα έλυσε και το πρόβλημα της κεφαλαιοαγοράς.

Ο βασικός όμως λόγος, είναι αυτός που αναφέρθηκε. Μια επιπρόσθετη ένδειξη, ενισχύει την άποψη. Με άποψη της Νομισματι-

κής Επιτροπής το 1957, δεσμεύθηκε το 30% των καταθέσεων ταμειυτηρίου των Εμπορικών Τραπεζών, με σκοπό να χορηγηθούν μακροπρόθεσμα δάνεια στους ιδιώτες επιχειρηματίες. Η ζήτηση υπήρξε έντελώς άσημαντη. Συγκεντρώθηκαν σημαντικά ποσά, και το αποτέλεσμα ήταν να τ' απορροφήσει το δημόσιο με μορφή εντόκων γραμματίων για όρισμένα έργα υποδομής.

Μήπως θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι δεν υπάρχουν ευκαιρίες για επενδύσεις στην Ελλάδα; Φυσικά με το κερδοσκοπικό κριτήριο του γρήγορου ατομικού κέρδους δεν φαίνεται να υπάρχουν. Γι' αυτό και ο γενικός προσανατολισμός του τμήματος της αστικής τάξης που είναι σε θέση να επενδύσει με τα αποταμιευτικά κεφάλαια που κατέχει, είναι το γρήγορο κέρδος, το αποκαλούμενο στενό ιδιωτικό - οικονομικό όφελος, που άδιαφορεί ακόμα και για την ίδια την άνοδική εξέλιξη του κοινωνικού συστήματος μέσα στο οποίο ανα-

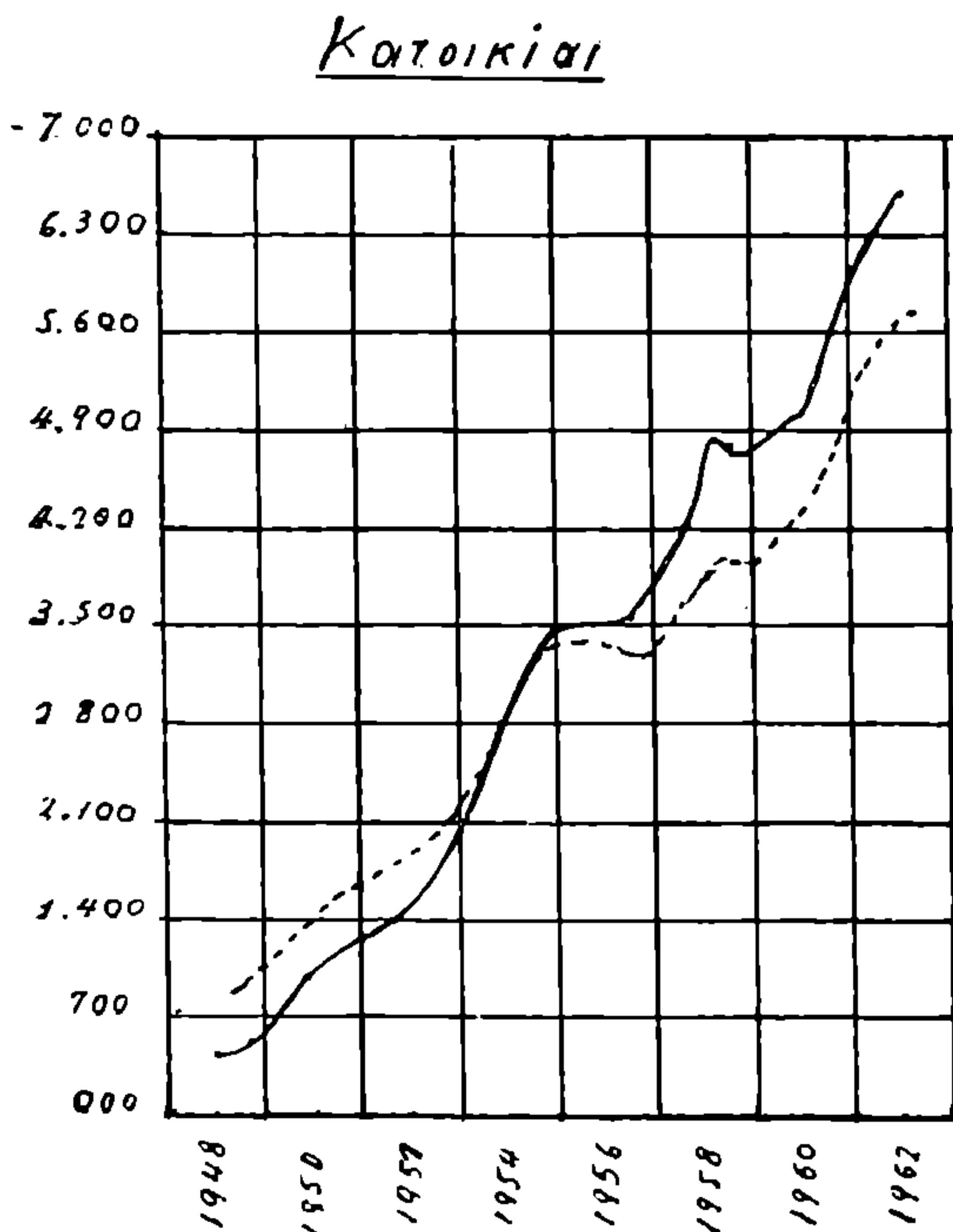
πτύσσεται. Ένας επιπρόσθετος λόγος για την στροφή στο γρήγορο κέρδος, είναι και το επίπεδο του Έλληνα επιχειρηματία - ιδιώτη. Η εκτέλεση ενός έργου που απαιτεί σοβαρή επένδυση και τεχνικές γνώσεις προϋποθέτει και κατάρτιση μελετών και ριψοκίνδυνο πνεύμα. Και η πορεία από το 1948 μέχρι σήμερα, είναι ότι το τμήμα αυτό της αστικής τάξης δεν δέχεται ν' αναλάβει τέτοιου είδους δραστηριότητες. (Οι ελάχιστες εξαιρέσεις που υπάρχουν, ασφαλώς δεν αναιρούν παρά ενισχύουν τον κανόνα).

Η κατανάλωση του αποταμιευτικού κεφαλαίου

Αναφέρθηκε σ' αρκετά σημεία στα προηγούμενα, ότι η ιδιωτική κατανάλωση κατευθύνεται στις οικοδομές, πολυτελείς βίλλες και στην εισαγωγή πολυτελών αγαθών από το εξωτερικό. Παραστατικά η κατάσταση αυτή εμφανίζεται ως εξής:

Διάγραμμα αριθ. 2.

ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1948-1962

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΘΝΙΚΩΝ ΣΤΟΧΑΡΙΑΣΜΩΝ.

————— τριεταί τιμαί
----- ετησιαί τιμαί

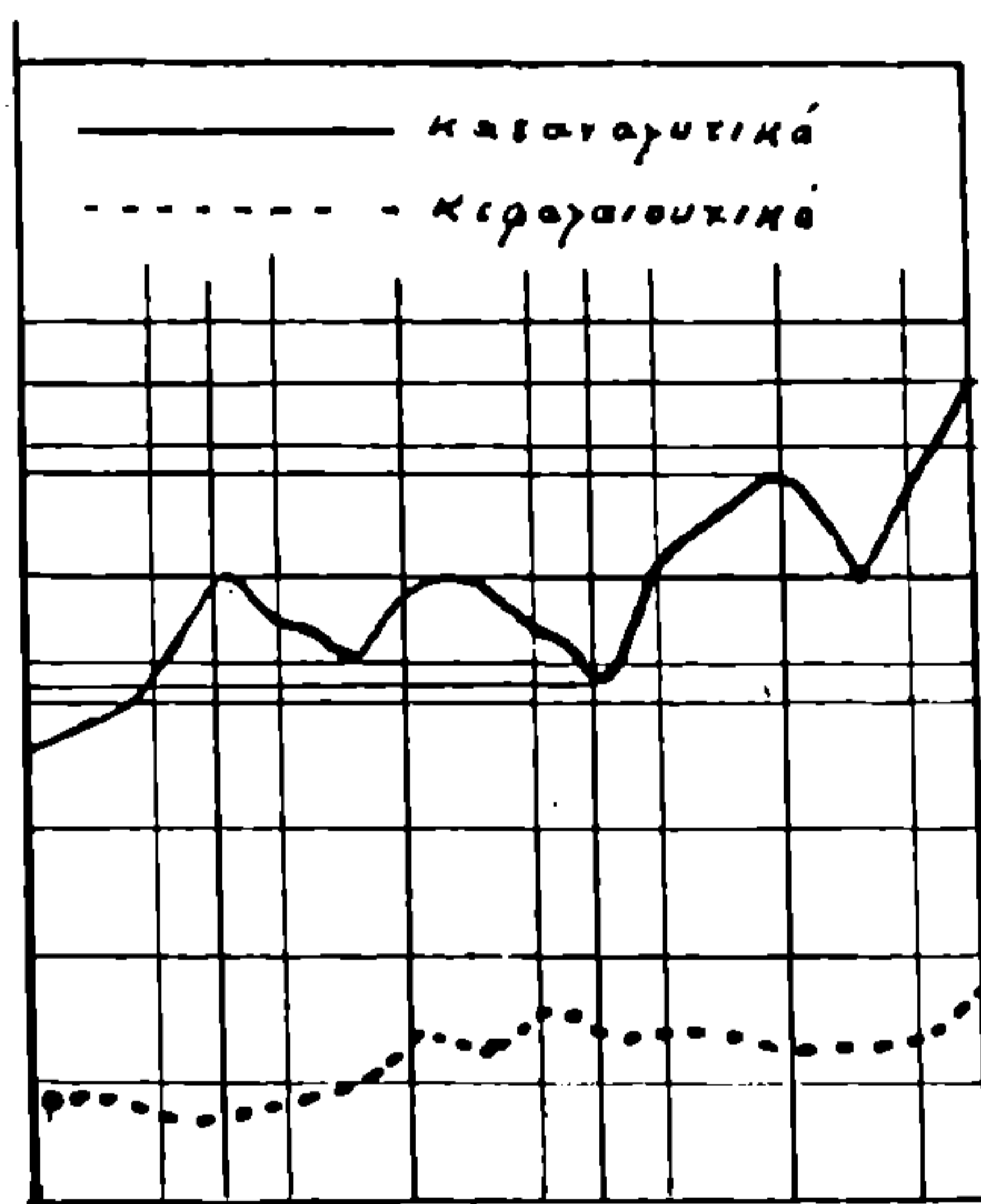
Δεν χρειάζονται περισσότερες επεξηγήσεις για να δειχθεί το πόσο αυτή η πορεία είναι αντιορθολογιστική σε μια χώρα που έχει τρομερή ανάγκη να χρησιμοποιήσει το οικονομικό πλεόνασμα για παραγωγικούς σκοπούς.

Κατά την διάρκεια του 1960 - 1963 η εισροή κεφαλαίων στην χώρα με διάφορους τρόπους έφθασε περίπου τα 387 εκατ. δολάρια. Απ' αυτά ποσόν από 161 εκατ. δολάρια, δηλαδή ποσοστό 41,6%, εισήλθε με τη μορφή «ιδιωτικών κεφαλαίων δι' αγοράν ακινήτων».

Όσον αφορά την σύνθεση των εισαγωγών η κατάσταση είναι χειρότερη. Η μιμητική διάθεση των ανώτερων εισοδηματικών τάξεων προς εκείνες του εξωτερικού (demonstration effect) αλλά και των μεσαίων εισοδηματικών τάξεων, εξαιτίας τού τουριστικού ρεύματος, έχουν σαν αποτέλεσμα, οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών να εμφανίζουν την παρακάτω εικόνα:

Διάγραμμα αριθ. 3.

Ανάλυση των εισαγωγών

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ: ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΜΒΛΛΑΓΩΝ. ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1964

Έδω υπεισέρχονται οι εισαγωγές τροφίμων, καλλυντικών, διάφορων πολυτελών ειδών που είναι άχρηστα αλλά απορροφούν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό των εισαγωγών.

Αυτός είναι λοιπόν ο τρόπος με τον οποίο παράγεται και καταναλώνεται το μέγιστο ποσό της ιδιωτικής αποταμίευσης στην

Ἑλλάδα. Ἀποδείχεται καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά τὸ πόσο ἀντιϊστορική καὶ ἀστεία ὑπῆρξε ἡ διακήρυξη τῆς δεξιᾶς, ὅταν ἐμπιστευόταν κατὰ 80-90% τὴν ἐπιτυχία τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ προγράμματος, στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία.

Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς Ἑλλάδας (ὅπως καὶ τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση) παρουσιάζει δύο ὄψεις:

1. Ὁ κεφαλαιοκρατικὸς δρόμος ἀνάπτυξης ἔγινε ἀδύνατος γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ διεθνή ἱμπεριαλιστικὰ μονοπώλια ἔχοντας τὴν Ἑλλάδα κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τους, ἀποκλείουν τὴν οἰκονομικὴ τῆς ἐξέλιξη, ἐμποδίζουν τὴν συσσώρευση κεφαλαίου μὲ παραγωγικὴ ἀπασχόληση, βλέπουν τὴν χώρα μας, σὰν πηγὴ πρώτων ὑλῶν καὶ ἐξαγωγῶν τροφίμων γιὰ τὶς ἀνεπτυγμένες χώρες.

2. Ἀπ' ὅλους σχεδὸν ἀναγνωρίζεται σήμερα, ὅτι χωρὶς τὴ δραστήρια συμμετοχὴ τοῦ κράτους στὴν οἰκονομία καὶ τὴν ἐφαρμογὴ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ, δὲν ὑπάρχει διέξοδος ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ καθυστέρηση. Πολὺ ἐπιγραμματικὰ ἀναφέρει ὁ Myrdal ὅτι «Ἡ σπουδαιότερη ἀλλαγὴ στὴν κρατικὴ πολιτικὴ τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, εἶναι ἡ κοινὴ συνείδηση ὅτι κάθε μιὰ ξεχωριστὰ καὶ ὅλες μαζί, πρέπει νὰ ἔχουν μιὰν ἐθνικὴ οἰκονομικὴ ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ... Ὅλες οἱ ὑπαναπτύκτες χώρες ἐπιχειροῦν τώρα νὰ ἐξασφαλίσουν ἓνα τέτοιο σχέδιο, ἐκτὸς ἀπὸ μερικές, οἱ ὁποῖες ἀκόμα δὲν πλησιάστηκαν ἀπὸ τὸ Μεγάλο Ξύπνημα».

Τοὺς πιὸ οὐσιαστικοὺς καὶ ἐνεργητικοὺς παράγοντες γιὰ τὴν γοργὴ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας, ἀποτελοῦν τὸ κράτος καὶ οἱ δημόσιες ἐπενδύσεις. Εἶναι ἀδύνατον ἡ ἰδιωτικὴ ἐπένδυση νὰ καθορίζει τὸν δείκτη τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Ὁ οἰκονομικὸς προγραμματισμὸς ἀποτελεῖ τὴ μόνη μέθοδο γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Φυσικὰ τὸ οἰκονομικὸ σχέδιο ποὺ θὰ πρέπει νὰ ἐφαρμοστῆι στὴν χώρα μας δὲν εἶναι σοσιαλιστικοῦ τύπου, οὔτε πρέπει νὰ ἔχει σχέση μὲ τὸν «ἐνδεικτικὸν» προγραμματισμὸν (indicative planification) ποὺ ὅπως ἐφαρμόζεται σ' ὀρισμένες χώρες τῆς Δ. Εὐρώπης, ἀποβλέπει νὰ διατηρήσῃ τὸ σύστημα τῆς ἐκμετάλλευσης ἀπὸ μακροπρόθεσμη ἄποψη καὶ νὰ μεγιστοποιήσῃ τὰ μονοπωλιακὰ κέρδη.

Πρόκειται γιὰ ἓνα οἰκονομικὸ σχεδιασμὸ ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἐφαρμόζεται στὶς χώρες τῆς «ἐθνικῆς ἐπαναστατικῆς διαδικασίας» γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε τὰ λόγια τοῦ Oscar Lange.

Μὲ δυὸ λόγια, μιὰ πολιτικὴ τέτοιου περιεχομένου ποὺ συνεχῶς προβάλλεται ἀπὸ τὶς προοδευτικὲς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδας, ἀποβλέπει στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη μὲ τὴν πραγματοποίησιν σοβαρῶν διαρθρωτικῶν, θεσμολογικῶν ἀλλαγῶν στὸν οἰκονομικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα. Χωρὶς τὴν ἐθνικοποίησιν τοῦ μεγάλου κεφαλαίου καθὼς καὶ τὴν ἐθνικοποίησιν σημαντικῶν τομέων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, χωρὶς

τὴν λύσιν τοῦ ἀγροτικοῦ προβλήματος, χωρὶς ἔλεγχον τοῦ πιστωτικοῦ συστήματος, τῆς ἀναδιάρθρωσιν τοῦ διοικητικοῦ μηχανισμοῦ, καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσιν γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ συμβάλλῃ καὶ αὐτὴ στὴν διαδικασία τῆς ἀπαραίτητης συσσώρευσιν κεφαλαίου γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, δὲν μποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν συνθήκες γιὰ τὴν οἰκονομικὴ «ἀπογείωσιν» τῆς χώρας.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν στὸ σημερινὸ στάδιον γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ἀνέλιξιν τῆς χώρας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀπαιτεῖται σοβαρὸς κρατικὸς «ἐλεγχος» τῆς ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσιν, τὸ οὐσιαστικὸν περιεχόμενον τῆς ἐθνικῆς ἀστικῆς τάξιν ἀναλύεται στὴ θέσιν ποὺ παίρνει ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῆς προγραμματισμένης ἀνάπτυξιν τῆς χώρας.

Ἐπὶ τὴν ἕλξη τῆς ἀστικῆς τάξιν στὴν Ἑλλάδα ποὺ ἔχοντας τὴν δύναμιν νὰ ἐπενδύσῃ, δέχεται τὸν κρατικὸν ἔλεγχον ὅσον ἀφορᾷ τὸν προσηλωτισμὸν τῶν ἐπενδύσεων; Ἐφ' ὅσον εἶναι σωστὸ ὅτι μὲ τὴν ἀπουσία μιᾶς τέτοιᾶς πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς ἀνάπτυξιν δὲν πραγματοποιεῖται, τότε ἡ ἐθνικὴ τοποθέτησιν αὐτοῦ τοῦ τμήματος τῆς ἀστικῆς τάξιν (τουλάχιστον στὸν τομέα τῆς οἰκονομίας) θὰ πρέπει νὰ κριθεῖ ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα.

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα προκύπτει ὅτι εἶναι μᾶλλον δύσκολον ν' ἀποφανθεῖ κανεὶς καταφατικὰ σ' αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν. Περισσότερον μπορεῖ νὰ διαπιστώσῃ ὅτι ὑπάρχουν σήμερα στὴν Ἑλλάδα ἐνθερμοὶ ἰδεολογικοὶ ὑποστηρικτὲς τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ. Οἱ ἀπόψεις δὲν εἶναι ἐνιαῖες. Ἄρκετοὶ ποὺ ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν θεωρίαν τῆς οἰκονομικῆς ὑπανάπτυξιν μιλοῦν γιὰ διαρθρωτικὰς ἀλλαγὰς καὶ ἀκόμα καὶ γιὰ μέτρα ἐναντίον τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ συμβάδιζε μὲ τοὺς στόχους τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξιν. Σὰν πρότυπον ὁμοῦς παίρνεται περισσότερο τὸ Γαλλικὸν πείραμα τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ ὄχι ἡ πείρα τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν ποὺ ἐφαρμόζουν οἰκονομικὸν σχέδιον μὲ βαθεῖες κοινωνικὰς προεκτάσεις.

Ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μεσαίων ἀστικῶν στρωμάτων, ποὺ δὲν ἔχει μεγάλες ἐπενδυτικὰς δυνατότητες, πιέζεται οἰκονομικὰ ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου. Τὰ μικρὰ περιθώρια τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς θὰ ὑπερακοντισθοῦν ὀλοκληρωτικὰ μὲ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴ τῆς συνθήκιν τῶν Ἀθηνῶν. Ποιὰ εἶναι ἡ στάσιν τῆς ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξιν; Ἡ πραγματοποίησιν τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας στὴν χώρα μας καὶ ἡ ἐπεξεργασία ἀνεξάρτητης οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς πορείας, εὐρύνει σὲ σημαντικὸν βαθμὸν τὴν βάση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος.

Ὁ δρόμος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξιν, κατὰ κύριον λόγον θὰ βασισθεῖ στὶς δημόσιες ἐπενδύσεις καὶ στὴν δραστηριότητα τοῦ κρατικοῦ τομέα. Ἐπὶ τὸν δρόμον ὁμοῦς σοβαρὰς δυνατότητες γιὰ νὰ κινητοποιηθεῖ ἓνα σημαντικό

τμήμα τῆς ἐγχώριας ἰδιωτικῆς ἀποταμίευσης, γιὰ ἐπενδύσεις παραγωγικοῦ χαρακτήρα.

α) Οἱ δυνατότητες ἐσωτερικῆς συσσώρευσης κεφαλαίου γιὰ τὴν χρηματοδότηση τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης εἶναι σοβαρὲς στὴν Ἑλλάδα.

β) Αὐτὸ ποὺ λείπει εἶναι ἡ παραγωγικὴ χρησιμοποίηση τοῦ πλεονάσματος αὐτοῦ, ποὺ σήμερα στρέφεται στὴν πολυτελὴ κατανάλωση καὶ στὴν ἄχρηστη δαπάνη.

γ) Ἡ κυριαρχία τοῦ μονοπωλιακοῦ κεφαλαίου ἀποκλείει τὴν δυνατότητα ν' ἀκολουθήσει ἡ χώρα μας τὸν κλασικὸ δρόμο ἐξέλιξης μέσω τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος. Εἶναι ἀναγκαῖα ἡ δραστήρια συμμετοχὴ τοῦ κράτους στὴν οἰκονομία, ποὺ μὲ στόχο τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη μέσω τῆς ἐκβιομηχάνισης, στρέφεται ἐναντίον τῆς κυριαρχίας τοῦ ξένου κεφαλαίου καὶ κινητοποιεῖ τὴν ἐσωτερικὴ ἀποταμίευση πρὸς παραγωγικὲς ἐπενδύσεις. Ἡ διαδικασία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ αὐτόματο τρόπο παρὰ μόνον μέσω τοῦ οἰκονομικοῦ προγραμματισμοῦ.

δ) Εἶναι πολὺ ἀμφίβολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, γιὰ τὸ τμήμα τῆς ἀστικῆς τάξης ποὺ ἔχει δυνατότητα γιὰ ἐπέδυνση, νὰ δεχθεῖ κρατικὸν

ἔλεγχο πάνω στὸν προσανατολισμὸ τῶν ἀποταμιευτικῶν κεφαλαίων. Κατὰ συνέπεια, τὸν ἐθνικὸ ἢ μὴ χαρακτήρα τοῦ τμήματος αὐτοῦ θὰ πρέπει νὰ τὸν ἐκτιμήσουμε μὲ τὸ μοναδικὸ κριτήριον τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης ποὺ ὑπάρχει στὴν σημερινὴ φάση ἀνόδου τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὸ τί συντελεῖται στὶς ἄλλες ὑπανόπτुकτες χώρες.

ε) Ἐνῶ τὸ πρόβλημα τῆς ἐξεύρεσης τῶν ἀναγκαίων κεφαλαιουχικῶν πόρων γιὰ τὴν ἀνάπτυξη δὲν παρουσιάζεται ἐξαιρετικὰ πολὺπλοκο, τὰ κριτήρια τῶν ἐπενδύσεων (investment criteria) γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνιση τῆς χώρας μας παρουσιάζουν ἐξαιρετικὲς δυσκολίες.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κοινὴ συμφωνία, γιὰ τὸ ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνιση εἶναι ἐπιθυμητὴ ἀπ' ὅλο τὸν λαὸ καὶ ἀποτελεῖ ἓνα δράμα γιὰ τὸ ὅποιο οἱ προοδευτικὲς δυνάμεις τῆς χώρας μας πάντοτε προμαχοῦσαν καὶ πρωτοστατοῦσαν, ἀναλυτικὴ διερεύνηση τοῦ θέματος ὅσον ἀφορᾷ τὶς δυνατότητες, τὴν ἐγκατάσταση, τὸν τεχνικὸ ἐξοπλισμὸ, τὴν ἀνταγωνιστικότητά κλπ. δὲν ἔχει γίνῃ. Ἀπομένει σὰν σοβαρὸ καθήκον τῶν προοδευτικῶν μελετητῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Baran Paul**: The Political Economy of Growth (N. York 1960).

2. **Dobb. Maurice**: Economic Growth and Underdeveloped Countries (London 1963).

3. **Clark Colln**: The conditions of Economic Progress. (London 1940).

4. **Ε.Δ.Α.**: Τὸ Β' Συνέδριο, Ἀθήνα 1962.

5. **Ζολώτα Ξ.**: Νομισματικὴ Ἴσορροπία καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις, (Ἀθήναι 1964).

6. **Ἡλιοῦ Ἡλ.**: Ἡ Ἐθνικὴ καὶ Δημοσίαι Οἰκονομία τὸ 1960.

7. **Καράγιωργα Δ.**: Φορολογικὴ πολιτικὴ καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις, (Πειραιεὺς 1964).

8. **Καράγιωργα Δ.**: Περιοδικὸν «Ἐποχές», Μάρτιος 1965: «Πῶς μπορεῖ νὰ σταματήσει ἡ μετανάστευση.»

9. **Κ.Κ.Ε.**: Τὸ 8ο Συνέδριο 1961.

10 **Lacoste Yves**: Les Pays sous-developpés (Paris).

11. **Lange Oscar**: Economic Development, Planning and International Co-operation. (Τρεῖς διαλέξεις στὴν Κεντρικὴ Τράπεζα τῆς Αἰγύπτου, Κάϊρο 1961).

12. **Μαυρομάτη Π.**: Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς Ἐθνικῆς Ἀστικῆς Τάξης (Νέος Κόσμος, τεύχος 1, 1959).

13. **Μάρξ Κ.**: «Τὸ κεφάλαιο», τόμ. 1, Ἑλλ. Ἔκδοσις.

14. **Myrdal G.**: Economic Theory and Underdeveloped Regions, (London 1963).

15. **ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**: Ἰανουάριος—Φεβρουάριος 1965.

16. **Παπανδρέου Α.**: «Ἡ στρατηγικὴ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος», (Ἀθήναι 1962).

17. **Πεπελάσης Α.**: Ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν ἐλληνικὴν Γεωργίαν κατὰ τὴν δεκαετίαν 1963 - 73, (Ἀθήναι 1964).

18. **Psillos D.**: Capital Market in Greece, (Ἀθήναι 1964).

19. **Schlovski T.**: Welfare and Competition (Chicago 1951).

20. **Schumpeter J.**: The Theory of Economic Development (N. York 1961).

21. **Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος**: Δελτίον ἐξωτερικῶν συναλλαγῶν τῆς Ἑλλάδος, (Φεβρουάριος 1964).

22. United Nations World Economic Survey, 1960.

23. **Westebbe R.**: Saving and Investment in Greece (Athens 1964).

24. **Ward B.**: Ἑλληνικὴ Περιφερειακὴ ἀνάπτυξις, (Ἀθήναι 1963).